لەکترازان لەنێوان تیۆرو پراکتیکدا.. حەیدەر عەبدولرەحمان

بۆ یەکەمجار لەساڵانی هەشتاکان بوو، لە ئەکەدیمیای هونه ره جوانه کانی بەغدا(دانا ڕەئووف)م وەك گەنجێکی تینوو بە شانۆ ناسی، جارجارەش لە پەراوێزی نمایشێکی قوتابیانی ئەکادیمیا، یەکترمان دەبینی، زۆر بەچڕی دەخزاینە نێو گفتوگۆی گەرمی شانۆیی.
جارێکی تر هەر لەو سەردەمەدا لەگەڵ بینینی نمایشی (باخچەی ئاژەڵان) لەسلێمانی، لەگەڵ {دانا ڕەئووف) بە یەك گەیشتینەوە.
ئەو کات دانا، هاوکوف لەگەڵ چەند گەنجێکی دیکەی ئەکادیمی لەشانۆی ئەزموونگەری، لە هەوڵی ئەوە دابوون، فۆرمێکی نوێ بەشانۆی کوردی ببەخشن و بینەری کورد لەڕەوتێکی نوێ ڕابێنن، کە فریادڕەسێکی ئەو فۆرمە واقیعییە تەقلیدییە بێت شانۆی کوردی تێدا دەژیا، بەڵام ئەزموونگەری نەیتوانی وەك ڕێبازێك شوێنی خۆی بکاتەوەو پانتاییەك لەشانۆی کوردی داگیر بکات و بەئاسانی پووك نەبێتەوە.
زۆر ئارەزووم بوو دوای تێپەڕ بوونی زەمەنێکی درێژ (دانا ڕەئووف) وەك دەرهێنەر لەسەر شانۆدا ببینم، بە وەڵامدانەوەی کۆمەڵێ پرسیار کە بەردەوام لەمێشکمدا گینگڵیان دەخوارد.
وەك پرسیاری ئەوەی: ئایا (دانا ڕەئووف) دوای ئەو هەموو پێشکەوتنە فیکری و تیۆرییەی لەو ساڵانەی دوایدا لەئەوروپا بەدەستی هێنا، ئایا بەهەمان شێوە، توانیوویەتی لەڕووی پراکتیکیشەوە توانستە زانستی وفیزیکی و لابورییەکانی خۆی پەرە پێ بداو وەك پێویست سوود لەشانۆی ئەوروپی و پێشکەوتنەکانی ببینێ؟
ئایا (دانا ڕەئووف) بەخۆی و ئەزموونی چەند ساڵەی لەکوردستان و ئەوروپا ئێستا دەتوانێ وەك دەرهێنەرێکی خاوەن ئەزموون، لەسەر پێی خۆی بوەستێ و شان بەشانی دەرهێنەرەکانی کوردستان لەسەر شانۆ ڕکابەری لەسەر داهێنان بکاو لە ڤیستیڤاڵە نێو دەوڵەتییەکاندا سەرکەوتن بەدەست بێنێ؟
دەیان پرسیاری دیکە، منیان بەخۆیانەوە سەر قاڵ کرد.
بەڵام کاتێ خۆی و بەرهەمەکەیم لە نمایشی (لەکترازان) بەچاوی خۆم بینی، وەك چاوەڕوانیم دەکرد نمایشەکە وەڵامی تەواوی پرسیارەکانی دامەوە و لەهەموو ئەو تەمومژییە رزگاری کردم.
بەر لەهەموو شتێ دەڵێم، ڕاستی من هەستم بەهاوسەنگ بوونی ئەو دوو

لایەنە تەورییەو پراکتیکییە نەکرد کە (دانا) وەك مەعریفەو کولتوورو تێکست ومیتۆدەکانی دیکەی شانۆ وەك کتێب و توێژینەوەو وتاری ڕەخنەیی بڵاویان دەکاتەوە، لەگەڵ فۆرم وتەکنیك و ستاتیکای شانۆیی لەسەر شانۆ وەك پراکتیك بینیمان.

بێ شك، ئەگەر بەدیدێکی ڕەخنەیی و لۆژیکی و زانستی دوور لەهیچ پێوەرێکی دیکەی مەزاجی هەڵەی سەنگەنی و ئەو بەراوردە مەودا دوورەی نێوان شانۆ لەکوردستان وشانۆ لە ئەوروپا لەبەرچاو بگری، ئەوە لۆژیك وا دەخوازی، کە دەبوا ئەزموونی (دانا) زۆر لەوەندەی ئێستا دەوڵەمەند تر بێت و زۆر لە ئەنجامەکانی ئەو ئەزموونانەی پەخشی سەر شانۆکارەکانی کوردستان بکردایەو زۆریشی لە فێر بوونایە، وەك چۆن لەڕووی تیۆرییەوە سوودیان لێی بینیووە، لەڕووی پراکتیشەوە دەبوا هەروا بێ.

وەك چۆن کاتە سەڵاح قەسەب چووە یوگسلافیا ، لەوێ ئەزموونی شانۆی (وەنە) ی لەگەڵ خۆی هێنایەوەو قوتابیەکانی ئەکامیای شانۆی لە بەغدا ڕاهێناو بەدەیان قوتابی لەسەر ئەو ئەزموونە ڕاهاتن، بەهەمان شێوە دەبوا (دانا ڕەئووف) لە ڕووی پراکتیکیەوە، وەك دەرهێنەرێکی ئەکادیمی بەلانی کەم خۆی بەهێزتر کردایە..

بەگشتی وەاشکاوی ئەوەی چاوەڕوانیمان دەکرد، لەئاست خۆزگەکانی ئێمە نەبوون وەك ئاواتمان بۆی دەخواست

ڕەنگە فاکتەری هەرە بنەڕەتی لەو چەند خاڵەدا گرد ببنەوە:

یەکەم : ئەوەندەی دانا سەرقاڵی نووسین و توێژینەوەی شانۆیی بووە، ئەوەندە کاتی بۆ هونەری دەرهێنان و نواندن و تەکنیك و ڕاهێنانی ئەکتەر لەڕووی فیزیك و جەستەو دەنگ وئیلقاو پەرفۆرمانسەوە تەرخان نەکردووە

دووەم:هەموو پیشەیەك لەوانەش شانۆ، بەمومارەسە بوونی بەردەوام و دوور لەداپچڕان پێشکەوتن بەخۆیەوە دەبینیت، بەڵام من وا هەست دەکەم ئەومومارەسەیە لای (دانا رەووف) کەمتر بووە لەوەی بە دەرهێنەرێك پێویستن و دەرفەتی کەمتری بۆ ڕەخساوە و سوودێکی ئەوتۆی لە ئەزموونەکانی ئەوروپا وەرنەگرتووە.

دانا لەهەندێ بواردا باس لەوە دەکات کەلە سوید چالاکی هەبووە و لەشانۆی پاشایەتی کاری کردووە، بەڵام هیچ لەو چالاکیانە نەگەیشتنەتە کوردستان و نەبوونەتە بنەمایەك بۆ گەشەو سەقامگیر بوونی توانستەکانی لەبواری دەرهێناندا.

دەق

لەو بەرهەمەدا دەرهێنەر خۆی نووسەری دەقە، ویستیەتی فەلسەفەیەکی وجودی بە سەردەمێکی نامەی مرۆڤایەتی داڕێژێ، کە تێیدا مرۆڤایەتی

بەرەو لەکترازان و دابڕان دەبات و خۆپەرستیەتی و نەرگزیەتی تێدا زاڵە.
سەردەمێك مرۆڤ تێیدا دەستەمۆی بە هودەیی و بێ ئومێدی دەكات، زۆر جاران سەلوای مرۆڤ دەبێتە تەنیا بوكەڵەیەك كە جێی مرۆڤی بۆ بكاتەوە، بە حەسرەتی ئەوە دەبێت، كەسێك هەبێت گوێ ی لێ بگرێ و ئەویش ئازارە دەروونیەكانی بۆ هەڵڕێژێ.
دەقەكە زەمانەکی سادەو ڕۆمانسیانەی هەیە و پشت بەدیالۆگ دەبەستێت، كەمتر پەنا بەڕوداو دەبات، بەڵام كەمێك درێژە دادەی تێدا كراوەو بۆ خوێندنەوە ئاساییە، بەڵام بۆ نمایشی شانۆیی، ناچاری ئەوەت دەكات ئامادەی بكەیتەوە و هەندێ لەدیمەنەكانی هەڵگریت.
بەڵێ هەستم دەكرد، بونیاتی درامی دیمەنەكان مكەم نین و پرۆسەی هەڵوەشانەوەو بونیات نانەوە لەدەقەكەدا هەیە.
پرسی كات دەرهێنەری ناچار كردووە بە چارەسەركردنی كێشەی یەكسان بوونی دەق و كات.
چونكە زۆر جاران كورتی و درێژی دەق بەپێی جوگرافیاو شارستانیەت و ئاستی هوشیاریی و كولتووری و كۆمەڵایەتیەوە دەگۆڕێت، بۆیە لەسەردەمی ئێستادا ئامادەكاری بۆ دەق دەكرێت.
زۆر جاران هاوسەنگ نەبوونی كات و دەق دەبێتە هۆی شێواندنی نمایش لەڕووی دەركەوتن یا بزر بوونی كارەكتەرەكان، هەندێ جاریش ئامانج و فەلسفەی نمایش دەشێوێنێ.

وێنەی درامی:
بینەر لەنمایش دا هەمیشە چاوەڕێ ی وێنەی درامیە، لەو وێنانەی بونیاتی درامی گەشە پێ دەدەن.
لە (لەكترازان)دا قەیرانێك لەوێنەی درامی هەیە، بەدەر لەچەند دیمەنێكی كورت، لەوانە سەمای كەتایی (هلند ئیبراهیم) لەگەڵ بوكەڵەكەی وگەمەی بلقە ڕەنگاوڕەنگەكان و هەڵدانی كاغەزەكانی شاعیر.
دەكرا دەرهێنەر نمایشەكە تەرتر بكات لەوێنەی درامی، بە بەرزكردنەوەی ریتمی نمایشەكەو رزگاركردنی لە سارد بوونەوە مەیین كە هەندێ جار باڵی بەسەر هەڵۆكەدا دەكێشا.

ئەكتەر
چاوەڕوانی ئەوەمان دەكرد ئەو كۆمەڵە ئەكتەرە بە توانایە، كە پێن لە ئەزموونی بەپێز و بەرهەمی دیارو بەرچاو، فاكتەرێكی یاریدەر بن بۆ سەركەوتنی دەرهێنەر، بەڵام ئەو دەرفەتە وەك پێویست دەستەمۆ

نەکرا، بە ئەوەی هێزو توانستی هەموو ئەو ئەکتەرانە لەسەر ڕووپەڕەی بەرهەمەکەدا ڕەنگ بداتەوە، یا ببنە دەمارێکی سەرەکی لە ئەکتیف بوونی دەسەڵاتی دەرهێنەر.
پێم وایە دیسان هەر هۆکاری تر هەبوون بۆ نادیاری ئەکتەر لەسەر پانتایی نمایشکەو کاریگەری لەسەر وروژاندنی بینەرو بەتێن کردنی ریتمی نمایشەکە. لەوانە :
زۆری ژمارەی ئەکتەرەکان و کەمی دەرفەتی دەرکەوتن و نەڕەخسانی هەلی پێویست بۆ نواندنی ئەکتەرەکان و دەرخستنی تواناکانیان.
ئەم بچووك کردنەوەی ئەکتەر، کێشەی بۆ دروست کردنی شوناسێك بۆ هەر یەك لە کاراکتەرەکان دروست کردبوو.
کەهەم بێبەش بکرێن لەدەرخستنی تواناو بەهرەیان، هەمیش بینەر بێبەش بێت لە ناسینی کاراکتەرەکان لە ڕەهەندە جیاجیاکانیاندا.
بینەری کورد لەپەراوێزی چەندین ئەزموونی جیا جیادا ئاشنا بەتوانست و دەسەڵاتی زۆر لەو ئەکتەرانەیە، بۆیە کاتێ پەرفۆرمانسی ئەو ئەکتەرانە لە ئاستێکی نزمتر لە خۆیان دەبینێ، ناچارە پرسیاری زۆری لادروست بێت و بەدوای وەڵامەکانیاندا بگەڕێت.
هەر بۆ نموونە شێمانەی عەبەڕەش لە نمایشی (باوك) دا ڕۆڵێکی مێژوویی بینی وگەیشتە ئاستێك تا تەمەن مابێت ئەو دەرفەتەی بۆ ناڕەخستەوە ببێتەوە ئەو باوکەی جاران، بەڵام لەو نمایشەدا زۆر بچووك بۆتەوەو زۆر لە بەها هونەرییەکانی لە دەست دەدات، کەتێیدا بینەر دووچاری نیگەرانی بکات
شیلان عەبدوڵا لەنمایشی (بەردی سەبوری) ئاسەوارێکی بەجێ هێشت بای دە ساڵی بێدەنگی و بەزیندوو ڕاگرتنی بکات، کەچی لەو بەرهەمەدا ئاسەوارێکی لە زێهنی بینەردا بەجێ نەهێشت.
ئه کته ره بە تواناکانی تریش چەشنی گۆران عەبدوڵا، محەمەد هوشیار، گۆران نامیق ، دیاری عومه ر، ره وه ند ئه حمه د، هلند ئیبراهیم، لارؤ یاسین، توانایه کی زؤریان نیشاندا، به لام شوینه واریکي دیاریان به جی نه هیشت.
زۆری ژمارەی ئەکتەرەکان و کەمی دەرفەتی دەرکەوتن و نەڕەخسانی هەلی پێویست بۆ نواندنی ئەکتەرەکان و کرفت بوون بؤ دەرخستنی تواناکانیان.

سینەگرافیا

ڕووی دووەمی بۆشاییەکان لە لێکترازاندا لایەنی ستاتیکای نمایشەکە بوو، بەتایبەت لەڕووی سینەگرافیاوە، چونکە زۆر جاران سینەگرافیا دەبێتە ئەلتەرناتیف بۆ پڕکردنەوەی زۆر لە بۆشاییەکانی شانۆ، بەڵام لێرەدا کێشەکە لە خودی سینەگرافیادا هەیە کە زۆر لە

توخمەكانى تێڕ نەكراون.
سينۆگرافيا لە شانۆدا هونەرێكە و تايبتمەندى خۆى هەيە و ڕەنگە پيشەى دەرهێنەرێك نەبێت بۆ پڕكردنەوەى بۆشايى كارى سينۆگرافيا بكات، چونكە سينۆگرافيا لێكەوتەى ڕاستەوخۆى لەگەڵ بينەردا هەيەو زۆربەى سەرچاوەكانى سينۆگرافيا كاريگەرى خۆيان بەسەر چاوو ئيحساس و سايكۆلۆژيەتى بينەرەوە هەيە، كە تۆ سنۆگرافيات لاواز بوو ، ئامرازێكت بە دەستەوە نامێنێ بۆوروژاندن، غەيرە زمان و ديالۆگى وشك نەبێت، من وەك بينەر هەموو پەنجەرەكانى ئيحساسم خستبووە سەر پشت، چى بكەم كە تەنيا شنەيەك لەو پەنجەرانە ئيحساسيان نەجولاندم.
بينەر كاتێ دەك□وت□ ژێر تەوژمى سينۆگرافيا، خۆشى نازانێ چ كەهرۆموگناتيسێكى جەستەيى و ڕۆحى دەيهەژێنێ، بەڵام كە ئيحساسى مرد، خۆشى نازانێ لەكوێوە دەڕوخێ.
لە ئەسڵ دا بينەر نايەتە شانۆ بۆ ئەوەى گوێ ى لە وشەى بريقەدارو فەلسەفەى سواو بێت، بەڵكو بۆ ئەوە دێتە شانۆ ڕۆحى خۆى بشواتەوە و هەست بكات سەر لەنوێ لەدايك دەبێتەوە.

كل التفاعلات:
١١٢Didar Haider Nanakali، ومحسن حمد و١١٠ أشخاص آخرين

ريفراندۆمى سەربەخۆيى كوردستان و بارودۆخى هەرێمى كوردستان.. جمال سليمان

ريفراندۆمى سەربەخۆيى كوردستان لە ٢٥/٩/٢٠١٧ رووداوێكى مێژوويى مەزن و گرنگ بوو . لەو ريفراندۆمە زياتر لە ٧٣./. خەڵكى كوردستان بەشدارى كرد ، لە ٩٤./. ى لە ژمارەى بەشداربووان دەنگيان بۆ سەر بەخۆى كوردستان دا .
لە ناو ئەوانەدا سەركردايەتى و جەماوەرى هەموو حزبەكانى كوردستان بە ئارەز و ويستى خۆيان دەنگيان بۆ سەربەخۆى كوردستان دا. جگە لە جولانەوەێكى تازە نەبێت ، بەدەر لەو يەكريزيەى ئەوساى كوردستان بۆ پرسى سەربەخۆيى ، كە ئەوان بە نەخير و بەشداريان لە ريفراندۆم

نەکرد .
بە بۆنەی تێپەڕبوونی شەش ساڵ بەسەر ریفراندۆم ، پیرۆزبایی لە هەموو گەلی بەشداربووی کوردستان دەکەم.
دیارە لە سیستمی دیموکراسی تەواودا ، ریفراندوم مافێکی ئاسایی و مافی چارەی خۆنوسین لە نەتەوەیکگرتووەکان بە مافێکی ڕەوای دەزانن بە هەموو گەلانی ستەمدیدە وەک لە {میثاقی} ڕێکخراوی جیهانی نەتەوە یەکگرتووەکاندا هاتووە .
دیارە هەموومان دەزانین کە دەستوری عیراقی نوێی ساڵی ٢٠٠٥ ی ، دوای روخانی رژێمی دیکتاتۆری بەغدا ، سەرکردایەتی حیزبەکانی کوردستان ڕۆڵێکی گرنگیان هەبوو لە دیباجەی دانانی دەستور و دامەزراندنی دەوڵەت و حکومەتی عیراق و زۆربەی کورد و کوردستانیان و هاووڵاتیانی عیراق بە گشتی دەنگیان بەو دەستورەدا.
بەڵام بە داخەوە بوونی تێگەیشتنی جیاواز لەو دەستورە ، تا ئێستا وەک خۆی جێبەجێ نەکراوە و چەندین جاریش پێشێل کراوە ، لە لایەن حکومەتی بەغدا ، کە سەرۆک وەزیران و ئەندامەکانی پەرلەمانی عیراق ، لە حزبە سیاسیەکانی زۆرینەی مەزهەبی شیعەن . هەروەها هەرێمی کوردستانیش لە پێشێلکردنی ئەو دەستوورە بەدەر نەبووە ، لە نەتیجەی کردارەکانی نا دەستوریانەی حکومەتی ناوەند لە بەغدا بەرامبەر هەرێم.
ڕیفراندۆمی سەربەخۆیی کوردستان ، زادەی کاردانەوەی کورد بوو، لە پێشێلکردن و جێبەجێ نەکردنی چەند برگەیەکی گرنگ لە دەستور لە لایەن حکومەتی عیراقەوە ، بۆ نمونە { مادەی ١٤٠ جێ ناکۆک لەسەرەکان} و {مادەی ٩ یەکەم ، برگە جێبەجێ کردنی توازنی نەتەوەی و نیشتمانی لە بەشداریکردن لە ناو هێزە ئەمنیەکان و دامودەزگاکانی دەوڵەتی عیراق.} . دەقی عەرەبیەکەی {المادة ٩ اولا : تتكون القوات المسلحة العراقية والاجهزة الامنية من مكونات الشعب العراقي، بما يراعي توازنها وتماثلها دون تمييز أو اقصاء وتخضع لقيادة السلطة المدنية وتدافع عن العراق ولاتكون اداة لقمع الشعب العراقي ولاتتدخل في الشؤون السياسية ولا دور لها في تداول السلطة .
يحظر تكوين ميليشيات عسكرية خارج اطار القوات المسلحة. } .
لە ٢٠١٤، پەیوەندیەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵ بەغدا ، چەندین کێشەی دەستوری تێکەوت لەسەر ناکۆکی مەلەفی نەوت و گازی هەرێم . کە بووە هۆی بڕینی بوجە و شایستە داراییەکانی هەرێمی کوردستان.
دوای هاتنی داعشیش کێشەکان قوڵتر بوون ، دوای شکەست و پاشەکشەی سوپای عیراقی لە ناوچەکانی موسڵ و کەرکوک . بۆیە هێزەکانی هەرێم بۆشایی ناوچەکەیان پڕ کردەوە . بە بێ بوونی ڕێکەوتنی پێویست لە

بەینی هێزە کوردییەکان لە لایەک و لەگەڵ حکومەتی فیدراڵ لە لایەکی ترەوە . لە کەرکوک هێزە کوردستانییەکان ، بە بێ بوونی سیاسەتێکی یەکگرتووی حەکیمانە و ڕێکەوتنێک لە ئیدارەدانی کەرکوک ، بە ململانێکی زەقی حزبی لە بەینی حزبەکانی کورد پەرتوازەیی ، کە بووە هۆی ڕوودانی ، چەندین هەڵەی سیاسی ئەمنی لە مامەڵە کردن بەرامبەر پێکهاتەکانی تری کەرکوک لە ءەرەب و تورکمان.
هەژموون و دەستەوەردانی هێزەکانی دەرەکی لە عیراق بە گشتی لە هەرێمی کوردستانیش بە تایبەتی ، بەردەوام و لە زیاد بوون دابوو ، ئەوەش بە بیانووی جوراو و جۆر و بە بەدواداچوون و لێدانی گروپە چەکدارەکانی ئۆپۆزسۆنی کوردی ووڵاتانی تورکیا و ئێران ، کە لە نێو خاکی هەرێمی کوردستان . کە ئەوە بە پێ دەستوری عیراق پێشێل کردنی سەروەری خاکی هەرێمی کوردستان و سیادەی دەوڵەتی عیراقی فیدراڵە و بە پێچەوانی یاساکانی پارستنی سیادەی نێودەوڵەتیە .
هەمووان ئەوە دەزانین ، کە مافی چارەی خۆنوسین {حق تقرير المصير} بە پێ یاسای نەتەوە یەکگرتووەکان مافێکی ڕەوای میللەتانە. بۆیە ئەو مافە هەمیشە خەون و ئاواتی لە مێژینەی کورد بووە و لە پێناویدا خەباتی کردووە و قوربانی زۆریشی داوە ، هەربۆیەش زۆرینەی کورد لە ریفراندوم دەنگی بە سەربەخۆیی دا.
سەبارەت بە مافی سەربەخۆیی کوردستان ، راستەکی مێژوویی هەیە ، کە دوای ئەنجامدانی ریفراندەم بەمان دەرکەوتوە ، کە لە بەرژەوەندی هیچ دەوڵەتێک نەبووە و نیە کە بە فیعلی پشتگیری لە سەربەخۆیی کوردستان بکات . هەر بۆیە زلهێزەکاندا لە ناوچەکەدا بەردەوام کوردیان بەکار هێناوە بە بەرژەوەندیەکانی خۆیان . تازەترین نمونەش کە ئەو راستیە دەسەلمێنێ بە دیدی دەوڵەتان بەرامبەر کەیسی کورد ، لێدوانێکی سەرۆکی پێشووی ووڵاتە یەکگرتووەکانی ئامریکا {ترامپ} ، کە لە بانگەشەی هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئامریکا لە ساڵی ٢٠١٦ ، کاتێک پسیاریان لێ کرد ، کە رای چیە سەبارەت بە کورد ؟ ، { لە وەڵامدا ووتی کورد شەڕکەری باشن دەتوانین بە کاریان بهێنین} .
ئێستاش هەموو ئەو دەوڵەتانەی کە لە هەرێمی کوردستان ، کونسولخانەیان هەیە لە هەرێم ، پەیوەندیان لەگەڵ کورد لەسەر بنچینەی بەرژەوەندیەکانی سیاسی و ئابوری خۆیان و پشتگیری مرویی و ڕۆشنبیری فەرهەنگیە بە کورد ، لە چوارچیوەی هاوپەیمانی دەولیە دژی ئیرهاب لە ناوچەکەو جیهان ، بە ڕێکەوتن لەگەڵ حکومەتەکانی عیراقی فیدراڵ .
دەبینین لە یادی شەشەمین ساڵرۆژی ریفراندۆمی سەربەخۆیی کوردستان ، زۆر لەو لایەنە کوردستانیانەی کە بەشداریان کرد بوو و دەنگیان

بە بەڵێی دابوو بە سەربەخۆی ، ڕەخنەی زۆریان هەیە لە ریفراندۆم .
رخنەکانیان زیاتر سەبارەت بەوەی کە ریفراندۆم ، بوەتە هۆی لە دەستدانی نیوەی خاکی کوردستان ، مەبەستیشیان لە پارێزگای کەرکوک و ناوچەکانیەتی ، کە بۆ ماوەیەک لە ژێر دەستەڵاتی هێزەکانی هەرێمی کوردستان دابوو لە دوای هاتنی داعش .
دیارە بە پێ دەستوری عیراق کە کورد واژۆی لەسەر کرد بوو لەساڵی ٢٠٠٥ ، کەرکوک وەک پارێزگایەک سەر بە حکومەتی ناوەندە ، هەرچەندە زۆرینەی کوردە بەڵام فرە پێکهاتەی نەتەوەیی و مەزهەبیشی تیایە ، لە رووی ئیدارییەوەش بە شێوەیەکی هاوبەش لە بەینی کورد و هەموو پێکهاتەکانی تری نەتەوەیی و بەو ناوچانەش کە مادەی ١٤٠ ی دەستوور دەیانگرێتەوە .
دوای دامەزراندنی حکومەتی فیدراڵی عیراق ، لە کەرکوک و دیالی و شوێنەکانی تر ، لە بەینی هێزەکانی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان و سوپای حکومەتی مەرکەزیدا، {مەراکزی عملیاتی مشترک} هەبو دژی باندەکانی چەکداری ڕێخراوی تیرۆریستی {القاعده} ، کە ئەوسا لە زۆر ناوچەکانی عیراقدا بە بەغدای پایتەختەوەش هەبوون .
لە ساڵی ٢٠١٤دوای پەیدا بوونی ڕێکخراوی تیروریستی داعش ، کە لە موسڵەوە دەستیان پێکرد و لە ماوەیەکی کورت ، یەک لەسەر سێ ١/٣ خاکی عیراقیان کۆنترۆڵ کرد ، تا گەیشتنە دەروازەی شاری بەغدا له ابو غریب ، کە لەوێ هێرشەکەیان شکستی هێنا لە لایەن هێزەکانی عیراق بە پاڵپشتی هێزەکانی هاوپەیمانان و ئامریکا.
لە کاتی یەکەم هێرشی داعش لە موسل و هەڵاتنی سێ فرقەی جەیشی عیراقی ، دوای ئەوەی کە شەریان پێنەکرا داعش کۆنترۆڵی موسلی کرد . ئەو کات هێزەکانی هەرێم لە کەرکوک ، کە دەبوایە کورد بە پاراستنی ناوچەکە هەماهەنگی لەگەڵ هێزەکانی حکومەتی فیدراڵدا بکەن . بەڵام هێزەکانی کورد لە جیاتی هەماهەنگی ، دەستیان بەسەر کەرکوک و ناوچەکانی تر و بیرە نەوتیەکان داگرت و ئاڵای کوردستانیان لەسەر چیای حمرین چەقاند لە بەرچاوی هەموو جیهان و نەتەوە یەکگرتوەکان .
دیارە نەتەوە یەکگرتوەکان و دەوڵەتانی هاوپەیمانیەتی دژی ئیرهاب کە حزوریان هەیە لە کوردستان و عیراق بە گشتی ، لە چواچێوەی ڕێکەوتن بووە لەگەڵ حکومەتی عیراق بە پێ دەستور .
دوای ئەوە لە گەرتنەوەی موسل لە شەری دژی داعش هێزەکانی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان بە هەماهەنگی لەگەڵ هێزی هاوپەیمانان ، هاوکاری تەواوی هێزەکانی حکومەتی فیدراڵیان کرد ، کە چەندین شەهیدوو بریندار لە هێزی پێشمەرگەی کوردستان کەوت .
دیارە لە کەرکوکیش لە شەری دژی داعش ، کورد زیاتر لە سێ هەزار

پێشمەرگەی شەهید و پێنج هەزار قوربانی دا.
دوای ئەوەی هێزەکانی حشد و سوپای عیراق ، لە شاری حەویجە کۆتاییان بە دەستەڵاتی داعش هێنا . هەوڵیاندا بە گەڕاندنەوە و ئاسایی کردنەوەی بارو دۆخەکە بۆ پێش هاتنی داعش ، ئەو بار و دۆخەی کە کورد لە دانانی دەستور واژۆی لەسەر کرد بوو سەبارەت بە کەرکوک .
پێش رووداوی ١٦ی ئۆکتۆبەر ساڵی ٢٠١٧ ، بە گەڕاندنەوەی بارودۆخەکە لە کەرکوک بۆ دۆخی پێش هاتنی داعش ، سەرکردایەتی حزبەکانی هەرێم ، بە دەنگ داواکانی حکومەتی بەغدا و دەوڵەتانی تری ناوچەکە و جیهان نەهاتن . هەر بۆیە هێزەکانی حشد و سوپای عیراق هێرشیان کردە سەر شاری کەرکوک و ناوچەکانی و لە ماوەیەکی کورت دا دەستیان بەسەر داگرت . ئەوەش پێشێل کردنی دەستوری عیراق بوو ، برگەی ٩ ی دەستوری ، کە تیادا هاتووە ، نابێ بە هیچ جۆرێک هێزە چەکدارەکانی عیراق بەکار بهێنرێت دژی هاووڵاتیانە عیراق بۆ کپ کردنی کێشەکانی ناوخۆیی ، ئەمەش دووبارە دەقی ئەو بڕگەیەیە بە زمانی عەرەبی وەک لە دەستور عیراقدا هاتووە ، { المادة 9
أولاً: تتكون القوات المسلحة العراقية والاجهزة الامنية من مكونات الشعب العراقي، بما يراعي توازنها وتماثلها دون تمييز أو اقصاء وتخضع لقيادة السلطة المدنية وتدافع عن العراق ولاتكون اداة لقمع الشعب العراقي ولاتتدخل في الشؤون السياسية ولا دور لها في تداول السلطة .
يحظر تكوين ميليشيات عسكرية خارج اطار القوات المسلحة . } .
هێرشەکەیان بەرەو هەولێر لە شەری شارۆچکەی پردی وەستێنرا ، بە هۆی بەرگری هێزی پێشمەرگە و فشاری سیاسی . لەو هێرشانەی هێزەکانی عیراق بە پێشێلکردنی زەقی دەستور ، لەبەر چاوی ئامریکا و هاوپەیمانان ، زیاتر لە سەدان هاووڵاتی و پێشمەرگە شەهید بوون و مالی هاووڵاتیانی کوردی عیراقی لە شاری دوز و ناوچەکانی کەرکوک سوکایتیان پێکرا ، تاوانێکی زۆر ئەنجامدرا لە پێشێل کردنی مافەکانی مرۆق و هەزاران هاووڵاتی کوردی بێ دفاع لە ماڵ و مولکی خۆیان دەرکران .
دوای وەدەرنانی هێزەکانی هەرێمی کوردستان لە کەرکوک ، کە هۆی سەرکیەکەی ، ناتەبایی و ناکۆکی ململانێ حزبەکانی کوردستان بوو ، لە ناوخۆی هەرێم و لە کەرکەک و نەبوونی یەک بریار و یەک خیتابی سیاسی یەکگرتوو بە چەنیەتی مامەڵە کردن لە بەرامبەر بەغدا سەبارەت بە کەرکوک.
لە عیراقی فیدراڵ کە زۆرینەی حزبە شیعەکان ئێستا حکومرانی عیراق دەکەن ، لە زەمانی رژێمی دکتاتۆری سەدام لە ژێر زۆڵم زۆرداری ،

بە شێوەیەکی درندانە دووچاری کوشتن و ئیعدام و ئەشکەنجە دەبوون .
خوشک و برا شیعەکان ، بەتایبەتی ئەوانەی سەر بە حزبە سیاسیەکانی شیعە بوون ، لە پێش راپەرینی ساڵی ٩١ و دوای راپەرین لە لایەن شۆرشی کورد و هەروەها لە دویدا لە لایەن حکومەت هەرێمی کوردستانەوە ، هاوکاری و یارمەتی و دالدە ئەدران لە کوردستان ، تا رۆخانی رژێمی سەدام لە ساڵی ٢٠٠٣ . بۆیە کورد و شیعە و زۆرێک لە پێکهاتەکانی تری عیراق هەمیشە یەک هەلویست دژی زۆڵم و زۆرداری و دیکتاتۆریەتی بەعسی سەدامی بە یەکەوە خەباتیان دەکرد .

بۆیە هەڵوێستی مەرجەعیەتی شیعە لە { النجف الاشرف } ، بەردەوام پشتگیری مافەکانی کوردیان کردووە و دژی ستەمکاران.
بۆ نمونە لە ساڵی شەستەکانی سەدەی رابوردوو، لە کاتی شۆرشی کوردستان ، کاتێک دەستەڵاتدارانی حکومەتی شۆڤێنی ئەوسای بەغدا ، داوایان لە مەرجەعی شیعەی ئەوسا، { اية الله العظمى السيد محسن الحكيم} كرد ، بە دەرکردنی فەتوای { تكفير } کردنی شۆرشگیرانی کورد ، ئەوسا مەرجەعی شیعە دژی حکومەتی بەغدا وەستایەوە و پشگیری لە مافەکانی کورد کرد ، فەتوایاندا کە هەر لایەنێک تەکفیری موسڵمانانی کورد بکات ئەوا خۆی کافر دەبێت.
بۆیە ئێستاش دەبینین کە مەرجەعیەتی بەرزی شیعە هەمان هەڵوێستی هەیە بەرامبەر کورد .
بەڵام بە داخەوە لە عیراقی نوێ ، لە ٢٠١٤ وە کەسانێک هەن کە ژمارەیان زۆرە ، لە نێو هەندێک لە حزبە سیاسیەکانی شیعە ، ئاراستەیەکی دژ بە کورد و قەوارەی هەرێمی کوردستان پەیرەو دەکەن .
بە نەفەسێکی هەمان سەقافەتی دوژمنکارانەی بەعسی ئەنفالچی ، هەڵوێستی خەراپ بەرامبەر بە مافەکانی کورد و هەرێمی کوردستان دەنوێنن . ئەوانە لە ژێر پەردەی ئینتمای مەزهەبیان ، لە نێو دامودازگاکان و هێزە ئەمنیەکانی حکومەتی فیدراڵی عیراق کار بەدەستی گەورە و موتەنفیزن ، بە جۆرێک رۆڵی کاریگەریان هەیە لەسەر بریارەکان و هەڵوێستی ئەو حزبانە ، بە چارەسەری کێشەکانی هەرێم لەگەڵ بەغدا . بەردەوام کێشە دروست دەکەن لە بەردەم ئەو رێکەوتنانەی حکومەتی فیدراڵ و حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ چارەسەری کێشەکان. بۆیە باشترە کە ئەو حزبە تێکۆشەرانەی شیعە ، هەڵوەستە بکەن هۆشیار بن و بەدواداچونی جدی بکەن لەو جۆرە ئاراستەیەی کە زەرەر بە بەرژەوەندیەکانی یەکپارچەیی خاک و ئاسایشی نیشتمانی عەراق دەگەیەنن. دیارە بە درێژایی مێژوو لە مەزلومیەتی شیعە ، بە یەکەم جار دەرفەتی حوکمرانی دەوڵەتی عیراق یان بۆ رەخساوە ، کە دەبێ بە شێوەیەکی دادپەروەرانە حوکم بکەن و

دژی ستەم و زۆرداری وەک پەیرەوانی رێبازی سید الشهداء { امام الحسین علیه السلام} کە هەتا دونیا ماوە سومبلی شۆرشی مەزڵومانن دژی زاڵمان و زۆرداران لە جیهان .
بۆیە کورد ، بە لەبەرچاو گرتنی ئەوبارودۆخەی ئێستا ، دەبێ بە سیاسەتێکی حەکیمانە یەکگروو بە خیتابی یەکریزی ، بە سوود وەرگرتن لەم دەرفەتانەی کە هاتۆنەتە پێش ، هەوڵی جیدی بدرێت بۆ باشترکردنی پەیوەندیەکان و لێک تێگەیشتن لە گەڵ حکومەتی فیدراڵ بۆ چارەسەری هەموو کێشەکان بە پێ دەستور.
لە دوای ئەم هەموو شیکردنەوانەی سەرەوە ، بە زانیاری ئەو کەس و لایەنانەی کە رەخنەیان بە شێوەیەکی نەرینی هەیە دەربارەی ریفراندۆم . ئەگەر ریفراندۆمیش نەکرابوایە ، بەرژەوەندیەکانی سیاسەتی دەولی لە هەریمی کوردستان هەر وەک ئێستا دەبوو سەبارەت بە مافەکانی کورد. هەرەها سەبارەت بە دۆخی کەرکوکیش دەبوایە بە پێ دەستور هەر بگەرێتەوە ژێر ئیدارەی دەستەڵاتی حکومەتی مەرکەزی ، حکومەتی عیراقیش هەر ئەو سیاسەتەی ئێستای پەیرەو دەکرد بەرامبەر بە کورد..
ئێستا بارودۆخی هەرێم ، لە ژێر کۆمەڵێک کێشە و هەرەشە و فشاری ناوخۆیی و دەرەکی دایە ، کە رەنگدانەوەی خراپی هەیە لەسەر حکومەت و خەڵک و قەوارەی هەرێمی کوردستان ، کە ئەمانەن :

- یەکەم مەترسی هەژموونی و فشاری دەستەوەردانی دەرەکی ، لەسەر ناوخۆی کوردستان لە رووی ئەمنی و سیاسی و ئابوری لەلایەن دەوڵەتەکانی دەوروبەر و هێرشەکانی درۆنی و بالیستی لەسەر ناوچەکانی هەرێم ، هەمووی مەترسی جدین لەسەر چارەنوسی هەرێم و گەلی کوردستان .
- کێشەکانی کەڵەکەبووی ئابووری و دارایی لە مێژووی حوکومرانی هەرێم بە قەرزەکانەوەش.
- فشارە ناوخۆیەکان لەسەروی هەمویانەوە ، کێشەی دواکەوتنی موچەی فەرمانبەرانی هەرێم و خراپی بژێوی خەڵک و بازار .
- فشارەکانی حکومەتی مەرکەزی ، سەرەرای رادەستکردنی مەلەفەکانی نەوت و غازی هەرێم ، لایەنێکی ئارەستەکراو لە نێو دەستەڵات لە حکومەتی ناوەند ، بەردەوامن لەسەر سیاسەتی فشاری ئابلوقەدان ..

بۆیە ئێستا لە هەموو کاتێک زیاتر ، باشترە ، کە سەرکردایەتی سیاسی کورد بە تایبەتی هەردوو حزبی دەستەڵاتداری هەرێم بە هاوکاری هەموو حزبەکانی تری

کوردستان ، هەنگاوی سیاسی فیعلی بنێن بۆ کۆتایی هێنان بە پەرتەوازیی ، بڕیاری یەکلاکەرەوە بدەن بۆ کۆتایی هێنان بە ململانێکانی کۆن و تەقلیدیەکان :

- یەکەم راگرتنی هێرشە مێدیاییەکان بەسەر یەکتری و کۆتایی هێنان بە تەخوێنی کردنی یەکتری ، چونکە هەموو لایەک بەرپسیارن لە خراپی دۆخی هەرێم ، دەستبەردار بوون لە سیاسەتی بەکار هێنانی خراپی دۆخەکە بۆ ململانێی دیعایەی هەڵبژاردن و شکانی یەکتری. پێویستە ململانێکانی سیاسی بە هەڵبژاردن لەسەر بنەماکانی دیموکراسی بێت ، بە پێشبرکی لەسەر پێشکەش کردنی باشترین بەرنامەی سیاسی و بە بەرژەوەندیەکانی خەڵکی کوردستان ، بە پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری بۆ باشترکردنی بژێوی بە خەڵک بە گشتی و بە پاراستنی یەکریزی هەرێم و هینانەدی دادپەروەی نیشتمانی و کۆمەڵایەتی وە بە چارەسەری کێشەکان بێت لەگەڵ حکومەتی ناوەندی.
- دووەم ، زەمینەسازی بۆ سازدانی کۆبونەوەیەکی فراوان لە لایەن سەرۆکی حیزبەکانی کوردستان بە یەکەوە ، ئاشتەوایی و ڕێکەوتن لەسەر دانانی سیاسەتێکی هاوبەشی یەکگرتو بۆ پرسە چارەنوسازەکان و کێشەکانی هەرێم لەگەڵ حکومەتی ناوەندی .
- پێکهێنانی ئەنجومەنێکی باڵا لە هەموو پارتەکانی هەرێمی کوردستان بۆ دانانی نەخشە ڕێگایەک ، بۆ چۆنیەتی پاراستنی قەوارەی هەرێم و ئەنجامدانی هەڵبژاردنێکی پاک بە بەشداری کردن لە حکومەتێکی نیشتمانی فراوان ، کە خزمەت بە خەڵکی کردستان بکات .
- بریاردان لەسەر دانانی دەستۆر بۆ هەرێمی کوردستان . چونکە دەستور فاکتەری بنچینەییە بۆ ڕێکخستن و بە دامەزراوەکردن و بە یاسا کردنی حکومەتی هەرێمی کوردستان .
- سوود وەرگرتن لەو هەل و دەرفەتانەی کە لە نەتیجەی رووداونی ئەو گۆرانکاریانەی کە لە سیاسەتی ململانی دەولی لە عیراق و ناوچەکە و جیهان بە گشتی . گێراندنەوەی موتمانە لە بەینی حکومەتی هەرێم و حکومەتی فیدراڵ .
- سیاسەتی حەکیمانەی هەرێمی کوردستان ، بە هەمئاهەنگی لەگەڵ ناوەند لە چوارچیوەی سیاسەتێکی یەکگرتوو، کە ئەویش خۆی دەنوێنێ لە { بە هێزبوونی سیادەی عیراقی فیدراڵ ، تەنیا لە ڕێگای بەهێز کردنی هەرێمی کوردستان و پاراستنی سەروەری خاکی هەرێمی کوردستاندایە ، کە دەبێتە هۆی پاراستن بەهێز بوونی سەروەری خاکی عیراقی فیدراڵ ، پێچوانەکەشی راستە بە

هەمان شێوە .
باشترە بە حزبە سیسیەکانی کوردستان وە حکومەتی ئایندەی هەرێم ، ئەو راستیە لەبەر چاو بگرن لە دانانی بەرنامەکانی سیاسیاندا بە حوکمرانی ، کە تاکی هاووڵاتی کورد ، پێویستی بە دوو شتی بنچینەیی هەیە بۆ بەردەوام بوون لە ژیانێکی ئارام و ئاسوودە ، ئەوەش { نان و ئازادی } یە ، ئەو دوو فاکتەرە هەمیشە هۆی گورانکاریەکان بوون ، لە جولەی مێژووی سیاسەت و حوکمرانی و دەستەڵات و پێشکەوتنی کۆمەڵگایەکی یەکگتووی وابەستە بە نیشتمان . راگرتنی هاوکێشەی ئەو دوو پێویستیە سەرکیانە ، دەبێتە مایەی دادپەروەری نیشتمانی و کۆمەڵایەتی و سەقامگیری خۆشگوزەرانی و پێشکەوتنی ووڵات مسۆگەر دەکات لە حکومرانێکی سەرکەوتو .
بە پێچەوانەوە ، لە نەبوونی ئەو هاوکێشەیە ، دەبێتە هۆی بەرپا بوونی بشێوی وئاشووب و لە دەستدانی کۆنترۆڵ بە چاوەسەری کێشەکان. ئەوەش لە ئەنجامدا دەبێتە هۆی شکەستهێنانی هەموو ئەو دەستکەوتانەی کە بە خەباتی خوێناوی گەلی کورد و کوردستان ، کە بە درێژایی زیاتر لە سەدەیەک بەدەست هێنراوە .
بۆیە باشترە کە سەرکردایەتی کورد و هەروەها تاکی کورد ، بە هوشیاری رووبەرووی ئەو هەوڵە و پلانە سیاسی و ئەمنیانەی ناوخۆیی و دەرەکی ، کە لەمیدیاکانی سەبەر و تابووری پێنجەم بڵاو دەکرێنەوە ، بۆ سوود وەرگرتن لە هەڵەی سیاسیەکان و نەبوونی یەکریزی لە بەینی هێزە کوردستانیەکان لە هەرێم لە مەلەفە جیاوازەکانی حزبەکانی دەستەڵات ، بە مەبەستی فەرماتکردنی مێشکی تاکی کورد بە سرینەوەی ئینتیمای بە گەل وخاک و نیشتمانی کوردستان .
ئەو هەموو هەوڵانەی دژ بە هەرێم دەکرێت ، هەموو ئەو هەوڵانەیە ، کە لە چوارچیوەی { کلمة حق یراد بها باطل}، کە مەبەستیان بە لەبار بردنی هەرێمی کوردستانە .
میدیای چەواشەکاری تابوری پێنجەم ، کە زانیاری نادروست لەسەر رەخانی هەرێم بڵاو دەکەنەوە ، بە ئاماژە لەسەر لێدوانەکانی هەندی گۆڤار و کەسانی میدیکاری ئەمریکی دژ بە هەرێمی کوردستان ، ئەو کەس و لایەنانەی کە لە ناوخۆی کوردستان ئەم جۆرە پرۆپاگەندانە بڵاو دەکەنەوە نەشارەزان لە چۆنیەتی کار و میکانزمی میدیای ئازاد لە ئامریکا . لە مێژوی ململانە سیاسیەکان لە بەینی هەردوو حزبە دەستەڵاتداری ئامریکا دژ بە یەکتری بە پێ یاسای ئازادی میدیایی ، بەرەوە

دەچێت بە جۆرێک کە کاریگەری هەیە لەسەر گۆڕانکاری دەستەڵات ، بە بەکار هێنانی جۆرەها زانیاری دژی یەکتری و دژی سیاسەت و سیستمی حوکمرانیو کیانی ئامریکا . بە دەستاو دەستکردنی دەستەڵات لە بەینی هەردوو حزب ، بەو پێوەنگە دەبوایە دەمێک بوو ووڵاتە یەکگرتووەکانی ئامریکا بروخێت .

بۆیە تاکی گەڵی کوردستانی دەبێ هۆشیار تر بێت لە پلانی دوژمنان . پاراستنی قەوارەی سیاسی هەرێمی کوردستان زۆر گرنگە ، چونکە بە خەباتی خوێناوی میللەتێک بە دی هاتووە .

بە بیزاریش لە ئەدای حکومەت وکەم و کورتی و هەڵەکانی حکومرانی و ململانێ حزبەکان و خراپی بژێوی خەڵک ، ئەوا هەڵبژاردن سەنگی مەحەکە بۆ هاوڵاتی ، کە بە دەنگی خۆی ئازادە موتمانە بە هەر حزبێک و کەسێک بدات ، کە بەرنامەی سیاسی باشتر پێشکەش بکات.

ئەو ووڵاتە دیموکراسیە پێشکەوتوانەی کە لە رۆژ ئاوا و شوێنی تر کە بە سیستمی دیموکراسی دەوڵەتی پێشکەوتویان دامەزراندووە . دەوڵەتی وا هەیە دوای ٣ سەد ساڵ لە دامەزراندن ئەنجا گەیشتوونەتە ئەم پێشکەوتنە لە شارستانیەت . دیارە ئەوەش دوای تێپەربونی گەل ووڵاتەکەیان بە بارودۆخی دژوار، لە شەر وبرسیەتی.

بۆیە ئومید هەیە کە هەرێم و خەڵکی کوردستان ، لەریگای یەکریزی دەرباز بن لەو ناخۆشی ئەو کێشانەی کە تەنگیان بە بژێوی خەڵک هەڵچنیوە .

سەرەرای ئەوە دەبێ بزانین کە کورد پێشتر ئەزمونی حوکمرانی نەبووە ، لە هەمان کاتدا دوژمنی بەهێزی دەرەکی زۆرە ، کە بەردەوام کار بۆ ئەوە دەکەن ، کە کورد نابێ قەوارەی سیاسی خۆی هەبێت . بە گۆتەی سەرۆکی یەکێک لە دەوڵەتانی هاوسێکانمان چەند ساڵێک لەمەوبەر ، ووتی ئەگەر قەوارەیەکی سیاسی کوردی لە قارەی ئافریقاش هەبێت زۆر بە جدیانە هەوڵێ تێکدانی ئەدەین .

بۆیە پێویستە لە سەر سەرکردایەتی کورد لە حیزبەکان ، لە پێناو پاراستنی بەرژەوەندیەکانی گەل وهەرێمی کوردستان بە گشتی . هەوڵی جیدی بدەن بۆ یەکرێزی و کۆتایی هێنان بە نەخۆشی پەرتەوازەیی .

باشترین سیاسەت بۆ کورد لە ئێستادا ، بە یەکرێزی دانوساندن و گفتوگۆ لە گەڵ حکومەتی بەغدا بکەن بۆ بە دەستهێنانی شایستە دارییەکان خەڵکی کوردستان ، کە دەبێتە مایەی خۆشگوزەرانی بەختەوەری خەڵک و پاراستنی پێگەی هەرێمی

کوردستان .
لەگەڵ رێزما.

جمال سليمان
٢٨/٩/٢٠٢٣

سەبارەت بە شەڕی تراژیدیائامێز لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست.. حەمید تەقوایی

بە پشتبەستن بە چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی ئاسمانی کەناڵ جەدید ئامادەکراوە

حەسەن ساڵحی: حیزب لە بەیاننامەکانیداسەبارەت بە شەڕی نێوان هێزە ئیسلامییەکان و ئیسرائیل، ئەو شەڕەی بە شەڕێکی کۆنەپەرستانە لە دژی خەڵکی لە هەردوولا زانی. گومانی تێدا نییە کە حەماس هێزێکی کۆنەپەرستە، بەڵام ئایا ئازارەکانی خەڵکی فەلەستین لەم کارەدا جێگای نییە؟ لە لێکدانەوەی کۆتاییدا ئایا ئەم شەڕە بەهۆی ئاوارەبوونی دەیان ساڵەی فەلەستینییەکان و تاوانی حکومەتەکانی ئیسرائیلەوە نییە لە دژی ئەوان ؟

حەمید تەقوایی: لە ئاستێکی بنەڕەتیدا بە دڵنیاییەوە هەر بەوجۆرەیە. ڕیشەی ئەم کێشەیە ئازار و مەینەتی خەڵکی فەلەستینە، کە لە خاک و ماڵ و گوندی خۆیان ئاوارە بوون و هەموو ڕۆژێک ئەم کێشەیە ڕەهەندی کارەساتبارتری وەرگرتووە. مافە سەرەتاییەکانی خەڵک پێشێل کراوە و بەشێکی زۆری خەڵکی فەلەستین تا ئێستاش لە وڵاتانی جیاجیادا ئاوارەن و تەنانەت لەو شوێنانەی کە تێیدا نیشتەجێ بوون، لە کەرتی غەززە و لە کەرتی ڕۆژئاوا، نەک هەر بێبەشن لە سەرەتاییترین بارودۆخی ژیان، بەڵام سێبەری ڕەشی حکومەتی ئیسرائیل بەردەوام بەسەر سەریانەوەیە. ئەمە کارەساتە و ڕوونە کە لە ڕوانگەی سیاسی وکۆمەڵایەتییەوە ڕێگی کێشەکە لێرەدایە.

لە لایەکی ترەوە هیچ گومانێک لەوەدا نییە کە ئەمە شەڕێکی کۆنەپەرستانەیە. هەردوولا لە هەرشە کانیاندا خه ڕێکیان کردووه ته ئامانج و نه ته وه یه کگرتووه کان به فه رمی ڕایگه یاند که هەردوولا له چه ند ڕۆژی ڕابردوودا تاوانی جه نگییان ئه نجام داوه . ئەم لایەنانە هەمووی ڕاستن، بەڵام کاتێک کە لەڕووی مێژووییەوە دەگەڕێینەوە سەر ڕیشەی کێشە ، تاوانێکی دیکە ڕوویداوە، کە بەتەواوی یەکلایەنەیە. کارەساتێکە بۆ ئاوارەبوونی ملیۆنان کەس لە خاک و ماڵ و حاڵی خۆیان دەست پێدەکات و زیاتر لە ٧٠ ساڵە ئەم بابەتە بەردەوامە. تا چارەسەری کۆتایی ئەم پرسە نەکرێت، ئەمە ناوەناوە شاهیدی شەڕی خوێناوی لەو شوێنە دەبین. ئه مه برینێکی قووڵه له سەر جەستەی خەڵکی فه له ستیندا و ڕێگا چارەی کۆتاییهێنان به و شه ڕانه چاره سه ڕێکی ئینسانییە بۆ ئه م کێشه یه . تراژیدیاکە ئەوەیە کە لەم شەڕەدا کە ڕویداوە خەڵکی فەلەستین نوێنەرایەتی ناکرێت.

کێشەی فەلەستین بووەتە هۆی ئەوەی لە چەند دەیەی ڕابردوودا هێزی جۆراوجۆر بێنە مەیدان و شەڕ لەگەڵ داگیرکەرانی ئیسرائیل بکەن. هێزەکانی وەک ڕێکخراوی ئەلفەتح، کە ڕێکخراوێ ناسیۆنالیستی و چەپەکان تێیدا چالاک بوون، بەڵام هێزە ئیسلامییەکان جێگەیەکی ئەوتۆیان نەبوو. دوای ئەوەی ستراتیژی گشتی ئەمریکا بۆ دروستکردنی پشتێنەی سەوز لەدژی یەکێتی سۆڤیەت پێشنیار کرا – کە تئەندازیاری دامەزراندنی موجاهیدینی ئەفغانستان و بەرزکردنەوەی خومەینی لەخۆگرتبوو – حکومەتی ئەمریکا و هاوپەیمانە ڕۆژئاواییەکانی بڕیاریاندا پشتیوانی هێزەکانی دەسەڵاتی فەلەستین بکەن لە پرسی فەلەستینیشدا مەیدانێک بدە بە هێزە ئیسلامییەکان و حەماسیش لەرێوە دەست پێدەکات. سیناریۆیەکی هاوشێوە یبردنە پێشەوەی داعش. بەم شێوەیە پرسی خەڵکی فەلەستینیان ڕفاند و کردیان بە ململانەی نێوان ئایینە جیاوازەکان. تا ئەو کاتە ململانەی نێوان هەردوولا لەسەر هەڵاواردنی نەتەوەیی و پرسی دەوڵەتی فەلەستین و مافی چارەی خۆنووسینی خەڵکی فەلەستین و هتد بوو. بەڵام بە ئەنقەست و بە ئاگادارییەوە خستیانە چوارچێوەی ململانەی نێوان ئیسلام و جولەکە. لە حکوومەتی ئیسرائیلدا کوتلە توندڕەوە ئایینییەکانی وەک حکومەتی ئێستای نەتانیاهۆ دەستی باڵایان هەیە، کە هەموو شەرعیەت و هۆکارەکانی بوونی وڵاتەکەی لە تەورات و بەڵێنی خاکی بەڵێندراوەوە وەردەگرێت.

ئەم چوارچێوە ئایینییە بە تەواوی لە بەرژەوەندی ئیسرائیل

کاردەکات، چونکە بنەمای کێشەکە کە ئاوارەبوونی خەڵکی فەلەستینە، وەک ململانێ و شەڕی مەزهەبە ئایینییەکان بەلاڕێدا دەبات ودەشێوێنێت. بەڵگەلێک هەن کە بە ڕوونی نیشانی دەدەن کە ناتانیاهۆ بە ئەنقەست سیاسەتی بەهێزکردنی حەماسی پەیڕەو کردووە بە ئامانجی دووبەرەکی نانەوە لە ڕیزی فەلەستینییەکاندا (لە نێوان فەتح و حەماس) و بە کردەوە پلانی پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆی فەلەستینی ڕەتکردووەتەوە.

لە لایەکی دیکەوە هێزگەلێکی وەک حیزبوڵڵا، حەماس و کۆماری ئیسلامی هەن کە ئاڵای ڕەشی جیهادی ئیسلامییان لە دژی زایۆنیستەکان هەڵکردووە. لە هەردوولاوە مەسەلەکە بووەتە ململانێ و شەڕێکی مەزهەبی، لەکاتێکدا بنەمای مەسەلەکە بەهیچ شێوەیەک ئایینی نییە و هیچ پەیوەندییەکی بە جیاوازی ئایینییەوە نییە. مەسەلەکە تایبەتە بە ئاوارەکردنی خەڵکی ناوچەیەک لە ماڵ و حاڵی خۆیان و ئەمەش پرسێکە کە دەبێت چارەسەر بکرێت.

وەک ئاماژەم پێدا، هێزە ئیسلامییەکان و حکومەتی ئیسرائیل لە چوارچێوەیەکی ئایینیدا هەردوو کیان پرسەکەیان بردووەتەوە و هەر لەبەر ئەمەش کە ئێمە شاهیدی ئەو کارەساتانە دەبین کە ئەوە باستان کرد. لە مێژوودا دڕندانەترین تاوان لە شەڕە ئایینییەکاندا ڕوویانداوە و نموونەیەک ئەم شەڕەی ئێستایە.

حەسەن ساحی: هێرشێکی وەها بەرفراوانی هێزە ئیسلامییەکان بۆ سەر ئیسرائیل بێ وێنەیە. بەشێک لە چاودێران پێیان وایە کە ڕەهەندەکانی ئەم شەڕە بۆ هەی پشتیوانی سیاسی و سەربازی کۆماری ئیسلامیی حەماس و حیزبوڵڵایە. بۆچوونی ئێوە لەم بارەیەوە چییە؟

حەمید تەقوایی: گومانی تێدا نییە کە کۆماری ئیسلامی یەکێکە لە هێزە سەرەکییەکانی پشتیوانی نەک هەر حیزبوڵڵا و حەماس بەڵکوو لە بزووتنەوەی تیرۆریستی ئیسلامی سیاسی لە ناوچەکە و لە جیهاندا. زۆر ڕوونە کە کۆماری ئیسلامی هەمیشە لە ڕووی دارایی و سەربازی و سیاسییەوە پشتیوانی ئەو هێزانە بووە. بۆ کۆماری ئیسلامی، بەتایبەتی پرسی فەلەستین ئاڵایەکە بۆ پاراستنی پێگەی خۆی و پاساودانی سیاسەتە کۆنەپەرستانەکانی لە ناوچەکە و تەنانەت لە دژی خەڵکی ئێرانیش.

هەر بۆیە ئەم شەڕە بەناچاری پێی کۆماری ئیسلامیشی تێدەکەوێت. بێگومان خامنەیی بۆ ئەوەی نەکەوێتە ژێر فشاری ڕاستەو،

ڕایدەگەیەنێت کە ئێمە ڕاستەوخۆ لەم شەڕەدا بەشداریمان نەکردووە، بەڵام لە هەمان کاتدا ڕایدەگەیەنێت کە ئێمە پشتیوانی حەماس دەکەین، ئەمانە گەنجی ئازای فەڵەستینین و پاڵەوانن و هتد. بە واتایەکی تر، کوشتنی منداڵان و ئەو کارەساتانەی کە حەماس بەسەر خەڵکی ئیسرائیلدا هێناوە، لە ڕوانگەی کۆماری ئیسلامییەوە هەنگاوێکی جێی ستایش و ئازایانە و قارەمانانەیە. هەموو جیهان ئەمەی بینیوە و هەمووان دەزانن کە کۆماری ئیسلامی سەر بەم بلۆکە سەروو کۆنەپەرستانەیە لە ناوچەکەدا.

بەدیاریکراوی کۆماری ئیسلامی لە بواری سیاسەتی ناوخۆ و ناوچەییدا دەیەوێت ئەم شەڕە بۆ بەهێزکردنی خۆی و بارودۆخی قەیراناوی خۆی بەکاربهێنێت، لە دژی شۆڕش لە ناو ئێران و لە ناوچەکەدا بۆ ئەوەی ڕێگری لە نزیکبوونەوەی سعودیە و ئیمارات لە ئیسرائیل و پەیمانی ئیبراهیم و هتد بکات. هەر لەبەر ئەم هۆکارانە کۆماری ئیسلامی پێویستی بەم شەڕە هەیە و دەیەوێت کەڵک لەم شەڕە وەربگرێت. بەڵام ئەوەندەی پەیوەندی بە کۆمەڵگای ئێرانەوە هەیە، ئەم جۆرە هەوڵانەی ڕژێم سەرکەوتوو نابێت. بە پێچەوانەوە ناڕەزایەتی بەرامبەر ئەم شەڕە دەگۆڕێت بۆ گۆڕەپانێکی دیکە لە خەبات و ناڕەزایەتیی خەڵکدا. ئەمە حکومەتێکە کە ڕووبەڕووی شۆڕشێکی مەزن بووەتەوە و بە لەگەڵ هەر هەنگا و هەوڵێکیدا زیاتر بەرەو لێواری لەناوچوون دەچێت. دڵنیام ئەم شەڕە بە زیانی کۆماری ئیسلامی کۆتایی دێت.

حەسەن ساڵحی: دوای کوشتنی جەرگبڕو نامرۆڤانەی بەشداربووانی فێستیڤاڵێکی میوزیک لە باشووری ئیسرائیل و موشەکبارانی چەند شارێکی ئەم وڵاتە و کۆمەڵکوژی دانیشتوانی گوندە سنوورییەکان لەلایەن حەماسەوە، حکومەتی ئیسرائیل لەگەڵ بەردومانی بەردەوامی غەززە.، دەستپێکردووە بە هێرشێکی تۆڵەسەنانەی بەرفراوان ڕایگەیاندووە کە ئەمە تەنها سەرەتایەکە. ئایا ئامانجی نەتانیاهۆ، ئەوەیە کە حەماس بە تەواوەتی تێکبشکێنێ و دوبارەی کەرتی غەززە بلکانێتەوە بە ئیسرائیلەوە؟

حەمید تەقوایی: باس لەوە دەکرێت کە ئەم هێرشە ئاسمانییە بەردەوام و بەردومان و مووشەک باران و هتد، لە ڕۆژانی داهاتوودا هێرشێکی زەمینیشی لەگەڵدا بێت. ئیسرائیل زیاتر لە ۳۰۰ هەزار سەربازی لە سنووری غەززە کۆکردۆتەوە بە مەبەستی دەستپێکردنی لەشکرکێشی زەمینی. ئەوان خۆیان ڕایانگەیاند کە ئەمە کۆتایی کارەکانی حەماسە، بەڵام هێشتا ڕوون نییە کە ئایا کۆتایی هاتنی کارەکانی حەماس بە مانای کۆتایی هاتنی ئەو ئۆردوگایە لە کەرتی غەززە کە

لە بەردەستی فەلەستینییەکان بەجێیان هێشتووە یان نا. پێویستە ئەمە ببینرێت، بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا بڕیارە غەززە بە تەواوی لەناوببەن. جەنەڕاڵێکی ئیسرائیلی ڕایگەیاند کە کەرتی غەززە دەگەڕێنینەوە بۆ سەردەمی بەردین. واتە بەرد لە سەر بەرد دانانێین. ئەوان پلانێکی وایان هەیە و بە بیانووی ئەوەی کە دەیانەوێت حەماس لەناوببەن، تەواوی کەرتی غەززە لەناو دەبەن، ئەمەش لە ڕاستیدا کۆمەڵکوژییەکی بێ وێنەی لێدەکەوێتەوە. یەکێک لە تاکتیکەکانی هێزەکانی حەماس پەنابردنە بۆ ناو خەڵک. بنکەکانیان لە ژێر زەوی و ژێر نەخۆشخانە و قوتابخانە و...هتد و مرۆڤ وەک قەڵغانی مرۆڤ بەکاردەهێنن. هەر جارە هێرشێک بۆ سەریان دەبێتە هۆی لەناوچوونی هەموو نیشانەکانی ژیان لە کەرتی غەززە. ئەوان بە ڕوونی ڕایانگەیاندووە کە دەیانەوێت هەمان شت بکەن. بیانوویەکیان هەیە بۆ لەناوبردنی هەموو شتێک لە کەرتی غەززە. بەڵێ، بەڕاستی هێزەکانی حەماس وەک داعش کوشتارێکیان ئەنجامداوە، ئەمەش وا دەکات مووی لەشی هەرکەسێک ڕاست بێتەوە. کوشتارێک کە تەنانەت لە تاوانی جەنگیش تێدەپەڕێت. بەڵام تاوان پاساو بۆ تاوان نادات. حکومەتی ئیسرائیل دەیەوێت بە کوشتاری خەڵکی غەززە تۆڵە لە حەماس بکاتەوە.

تا ئێستا ڕوون نییە کە هێرشەکانی ئیسرائیل لە کۆتاییدا بەرەو کوێ دەڕوات. لەوانەیە دووبارە داگیرکردنی کەرتی غەززە بێت یان دووبارە لکاندنی بە ئیسرائیلەوە. بەڵام ئەنجامەکەی هەرچییەک بێت، ئەم شەڕە بەکوشتاری بێ وێنەی لەگەڵدا دەبێت. کارەساتێک کە پێم وایە جیهان، خەڵکی شارستانی جیهان، تەحەمولی ناکات و لە بەرامبەریدا دەوەستنەوە. بەڕای من وەستانی دەستبەجێی شەڕێ کە لەمڕۆوە داوای دەکەین، دەبێتە پرسێکی بەپەلە بۆ هەموو هێزێک و هەموو حکومەتێک کە توزقاڵێک بەها بە ژیانی مرۆڤەکان قایل بێت. دەبێت لە دژی ئەم شەڕە بوەستین. لە بارودۆخی ئێستادا حکومەتی ئەمریکا و حکومەتەکانی ئەوروپا بە بیانووی هێرشی دڕندانەی حەماس ڕایانگەیاندووە کە لەبەڕاوانە وبە تەواوەتی پشتیوانی لەحکومەتی ئیسرائیل دەکەن. بەڵام پاراستنی ئەم پێگەیە لەگەڵ بەردەوامبوونی شەڕەکە قورستر دەبێت. چونکە تاوانە جەنگییەکانی حکومەتی ئیسرائیل زیاتر دەبێت و قورستر دەبێت پاساو بۆ لایەنگرانی ئیسرائیل بهێنرێتەوە. بەرگریکردن لە ئیسرائیل بە بیانووی ئەوەی کە حەماس دەستی بە هێرشەکە کردووە، چیتر جێگەی خۆی لە بیروڕای گشتیدا نابێت.

هیوادارم ئەم دۆخە ببێتە هۆی ئەوەی جیهانی شارستانی ڕاپەڕێت لە

دژی ئەم تاوانبارانە بوەستێت و ڕێگە نەدات ئەم کوشتارانە بەردەوام بێت.

حەسەن ساڵحی: دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی هێرشی حەماسیان وەک سەرکەوتن بۆ خەڵکی فەلەستین ئاهەنگ بۆ دەگێڕان و پێشکەشکارانی تەلەفزیۆنە فەرمییەکانی کۆماری ئیسلامیش بە شەرمانە کوشتنی منداڵان و خەڵکی بێ دیفاعیان وەک دەستدرێژیکار پاساو بەدەهێناوە. ئایا ئەم شەڕە لە بەرژەوەندی کۆماری ئیسلامیدایە؟ کاریگەرییەکانی لەسەر بارودۆخی سیاسی ناوچەکە و ئێران و شەڕەشی ئێستا چی دەبێت؟

حەمید تەقوایی: کۆماری ئیسلامی هەوڵ دەدات زۆرترین سوود لەم شەڕە وەربگرێت بۆ بەرژەوەندی خۆی، هێزی خۆی نیشان بدات، بانگەشەی ئەوە دەکات کە هێشتا دەسەڵاتی ڕێکخستنی شەڕێکی لەو شێوەیەی هەیە و هەوڵ دەدات هێزە ئیسلامییەکانی خۆی لە ناوچەکەدا بەهێز بکات.. هتد. بە گوتەی کۆماری ئیسلامی، هێرشی حەماس گورزێکە لە حکومەتی "داگیرکەری قودس" و زیاتر تەپڵی دژە ئیسرائیل لێدەدات.

بەڵام لە کۆمەڵگای ئێراندا ئەم قسانە کەیارەکیان. خەڵکی ئێران تاوانەکانی ئەم حکومەتەیان بینیوە کە بە بەراورد لەگەڵ تاوانەکانی حەماسدا ڕەنگی پێوە نامێنێت. ئەگەر حەماس لە یەک هێرشدا هەزار کەسی کوشت، کۆماری ئیسلامی لە ماوەی دەسەڵاتی خۆیدا دەیان هەزار کەسی هەر ئێران کوشت. نەک لە شەڕدا، بەڵکو وەک حکومەتێک هاوڵاتیانی خۆی کۆمەڵکوژ کردووە. دوا حاڵەتیش کۆمەڵکوژی ١٠٠ کەس لە ڕۆژی هەینی خوێناوی زاهیداندا بوو. ئەمە حکومەتێکە کە تەقەی لە چاوەکان کردووە و تەقەی لە منداڵان کردووە و کیمیابارانی قوتابخانەی کچانی کردووە و دەستدرێژی کردووەتە سەر زیندانییەکان و تاوانی دیکە. هەرکاتێک حکومەتێکی لەو جۆرە تاوانەکانی حکومەتی ئیسرائیل ئاشکرا بکات، خەڵک تەنها بە زەردەخەنەیەکی تاڵ وەڵامی دەداتەوە. دەڵێن سەرەتا دەستە خوێناوییەکانت لە شوێنێک بشارەوە، ئینجا ئەوانی تر ئاشکرا بکە! خەڵک دەمێکە دروشم دەڵێنەوە، فەلەستین بەجێبهێڵن، بیر لە ئێمە بکەنەوە. بۆیە ئەم فەلەستیندۆستییە لە کۆمەڵگای ئێراندا هیچ جێگایەکی نییە.

ئامانجی ڕژێم قەناعەت پێکردنی خەڵکی ئێران و بەدەستهێنانی خۆشەویستی نییە. دەزانێت تازە کار لەکار ترازاوە. مەبەستی هەژنواندن و ترساندنی کۆمەڵگایە. دەیەوێت نیشان بدات کە نەک هەر لەرزۆک نییە، بەڵکو تەحەدای ئیسرائیلی کردووە. بەڵام ئەمە

کورتخایەن و ڕاگوزەرە. هەروەک وتم لە درێژەی ئەم شەڕەدا کارەساتەکی وا ڕوودەدات کە هەڵگیرسێنەرانی دەکەونە بەر نەفرەت و تووڕەیی زیاتر لە لایەن خەڵکی نەک تەنیا ئێران بەڵکو خەڵکی ناوچەکە و خەڵکی فەلەستین خۆی و خەڵکی جیهانی شارستانی. بەم مانایە لە درێژخایەندا کەماری ئیسلامی دۆڕاوی ئەم شەڕەیە.

ئەوەی کە ئەوان لە تیقیەکانی خۆیانەوە بەرگری لە کوشتاری منداڵان و خەڵکی ئیسرائیل دەکەن وەک کوشتنی دەستدرێژیکار، بۆ خەڵکی ئێران جێگەی سەرسوڕمان نییە. ئەمە حکومەتێکە لەسەر تاوانی بەهایی بوون خەڵک دەکوژێت، لەسەر تاوانی بێ حیجاب دەکوژێت، لەسەر تاوانی لادەر و کوفر و سوکایەتی بە پیرۆزییەکان و هتد دەکوژێت. بە شێوەیەکی سروشتی ئەم کەسانە پێیان وایە تەنانەت منداڵێکی ساواش وەک دەستبەسەرداگرتن دەبێ بکوژرێت. ئەم لۆژیکە تەنیا بۆ خوێنڕێژانی وەک کەماری ئیسلامییە، هیچ کەسێک کە هەستی مرۆڤایەتیی هەبێت نەک هەر ئەو جۆرە پاساوانە قبوڵ ناکات، بەڵکو تووڕەیی و ڕق و کینەی بەرامبەر بەو تاوانبارانە زیاتر دەبێت و ئیرادەی بۆ ڕووخاندنی ئەم حکومەتە بەهێزتر دەبێت.

بەڕای من ئەم شەڕە مەیدانی شەڕێکی نوێ لە بەردەم شۆڕشی ژن ژیان ئازادیدا دەکاتەوە. گۆڕەپانی خەبات لە دژی حکومەتێکی شەڕخواز کە سەرمایەی سیاسی لە نەهامەتییەکانی خەڵکی فەلەستین و ئیسرائیل بنیاتناوە. شۆڕش لە ئێران تاکە ڕێگاچارەی ڕاستەقینەیە کە بتوانێت سەری ماری ئیسلامی سیاسی کە کەماری ئیسلامییە بدابەزویدا و بەم شێوەیە خەڵکی ناوچەکە لە دەست هێزە ئیسلامییەکان ڕزگار بکات. خەڵکی ئێران ئەمە دەزانن، خەڵکی جیهان ئەمە دەزانن و من پێم وایە ڕووی ڕەشی ئەم شەڕە بۆ کەماری ئیسلامی دەمێنێتەوە و دۆڕاوی ئەم شەڕە کەماری ئیسلامی دەبێت.

حەسەن ساڵحی: هێزە ڕاستڕەوەکانی ئۆپۆزسیۆن کە بە زۆری پاشایەتیخوازەکان، هێرشی دڕندانەی حەماس دەخەنە ئەستۆی خەڵکی فەلەستین و پڕوپاگەندەکانیان دژی فەلەستینییەکان و عەرەبەکان چڕتر بووەتەوە. پێت وایە ئەگەری ئەوە هەیە ئەم پڕوپاگەندە ڕەگەزپەرستانەی هێزە ڕاستڕەوەکان بە لەبەرچاوگرتنی دوژمنایەتی خەڵکی ئێران لە گەڵ هێزە ئیسلامییەکاندا جێگایەک لە کۆمەڵگادا بکاتەوە؟

حەمید تەقوایی: ڕەنگە ئەوانیش لایەنگریان هەبێت، بەڵام جێگایەک نادۆزنەوە. ئەم شۆڕشە شۆڕشی ژن ژیان ئازادیە. شۆڕشی نەتەوەیی-

نیشتمانی و پیاو نیشتیمان ئازادی وکوروشی هەخامەنی و شانازیکردن بە دێرینەکانەوە و هتد نییە. ئەم□ ش□ش□کی نەتەوەیی نییە، شۆڕشێکی ئینسانییە. خەڵک خۆی ئەمەی ڕاگەیاندووە، دروشمی سەرەکی شۆڕش ئەمە دەڵێ. هەر ل□ بەر ئەم هۆکارانە، تەنانەت ئەمڕۆش هێزە پاشایەتیخوازەکان لە نێو خەڵکدا جێگەیەکی ئەوتۆیان نەبووە.

بەڵام ئەوەندەی پەیوەندی بەم شەڕەوە هەیە، وەک هەر بەوجۆرەی کەڕوونم کردەوە، هەر لەسەرەتاوە کە کێشەی فەلەستین هاتە ئاراوە، ڕەگ و ڕیشەکەی ناڕەزایەتی بوو بەرامبەر بە ئاوارەبوونی خەڵک لە وڵات و ماڵی خۆیان و ل□ پێناو بەدەستەوەگرتنی چارەنووسی خۆیان، کە خواستێکی پێشکەوتنخوازانە و مر□قد□ستانەیە. بەڵام کاتێک ئەم خواستە مر□قانەیان لە لەفافەی ئایینی و قەومی و ڕەگەزیدا پێچایەوە، بوار بۆ مانۆڕکردنی هێزە ڕەگەزپەرستەکان هەبوو. هێزی ئۆپۆزسیۆنی ڕاست و بەتایبەتی پاشایەتیەکان بەشێکن لەو هێزە قەومی و ڕەگەزییانە. ئەوان تەپڵی ئێران و ئێرانیبوون لێدەدەن و دژە عەرەب و دژە ئەفغانین. لەم دواییانەدا شایەتحاڵی ڕق و کینەیان بووین بەرامبەر بە کۆچبەرانی ئەفغانستان. نەفرەتکردن لە عەرەبەکانیش بەشێکە لە ناسنامەی ئەوان. دژی خەڵکی فەلەستین و حەماس و تاوانەکانی دەخەنە ئەستۆی خەڵکی فەلەستین. لە تویتێکدا نووسیم حەماسهەر ئەوەی کە کۆماری ئیسلامی نوێنەرایەتی خەڵکی ئێران دەکات، نوێنەرایەتی خەڵکی فەلەستین دەکات! واتە هیچ، مانای ئەوەیە حەماسیش وەک کۆماری ئیسلامی دوژمنی خەڵکە.

لەم نێوەندەدا، هێزە ڕاستڕەوەکان کە ناسنامەکەیان ئێرانیبوون و ڕەگەزپەرستی ئێرانی و گەورەیخوازی فارسەکانە بەرامبەر بە بیانییەکان و کۆچبەرانی ئەفغانی و عەرەب و فەلەستینیی□کانە،کەواتە خۆیان بەشێکن لە کێشەی خەڵک. سیاسەتی ئەوان ئەوەیە چاو لە تاوانەکانی ئیسرائیل دابخەن و تاوانەکانی حەماس لە پێی خەڵکی فەلەستین بنووسنەوە. ئەمە هێڵ و پێگەی ئەوانە. ئەوان بانگەشە دەکەن، دروشم دەڵێنەوە، هەڵوێستیان لەسەر ئەمە هەیە و بە بڕوای من یەکێک لە ئەرکەکانی هێزە پێشکەوتنخوازەکانی وەک حزبی ئێمە ئەوەیە کە لە دژی کۆماری ئیسلامی و دژی هێزە ئیسلامییەکان و دژی حکومەتی ئیسرائیل و دژی هەموو ڕەگەزپەرستەکان وهێزە قەومی ناسیۆنالیستیەکان، لەوانەش ڕەگەزپەرستی ئێرانیبێینە مەیدان. هەموو ئەمانە نەوت بە ئاگری ئەم شەڕەدا دەکەن و دەبێت بەریان پێبگیرێت.

حەسەن ساڵحی: هەروەک لە سەرەتای چاوپێکەوتنەکەدا ئاماژەت پێکرد،

پرسی فەڵەستین و ئاوارەبوونی خەڵکی فەڵەستین، پرسەکە کە مێژووەکەی هەندەی تەمەنی حکومەتی ئیسرائیلە، کە بووەتە ناوەندێکی قەیران و شەڕی ماڵوێرانکەر لە ناوچەکەدا. چارەسەری ئەم کێشەیە چییە؟ پێشمەرجەکانی چارەسەرکردنی پرسی فەڵەستین چین؟

حەمید تەقوایی: بێگومان لەم بارودۆخەی ئێستادا مەرجی یەکەم ئەوەیە کە بە زووترین کات ئەم شەڕە بوەستێنرێت. لە دڵی ئەم شەڕەدا هیچ چارەسەرێکی سیاسی واقیعی و مومکین لە ئارادا نییە. ئەرکی یەکەم ڕاگرتنی شەڕە. ڕوونە کە حکومەتەکانی ڕۆژئاوا سیاسەتێکی لەو شێوەیەیان نییە. لە لایەکی ترەوە لە بلۆکی بەرامبەر ئەوان و هێزە ئیسلامییەکان و بلۆکی ڕووسیا – چین نەک هەر ئامانجیان ئەوە نییە دەستبەجێ شەڕەکە ڕابگرن، بەڵکو هەموویان بە جۆرێک لە جۆرەکان سوودی لێ وەردەگرن. بۆیە کێشەکە دەگەڕێتەوە بۆ دەسەڵاتی خودی خەڵک و هێزە پێشکەوتنخواز و ئازادیخوازەکانی جیهان بۆ ڕێکخستنی ناڕەزایەتییەکی بەرفراوان لە دژی شەڕ و دەستبەجێی ڕاگرتنی شەڕ.

لە پەیوەند بەو پرسیارەی کە چارەسەری پرسی فەڵەستین چییە، دەبێ بڵێم کە چارەسەرەکە، بە پێچەوانەی ئەوەی کە پێدەچێت، یان باشتر بڵێم، پێچەوانەی ئەو هەوڵ و ڕێوشوێنانەی کە چەندین ساڵە بۆ ئاڵۆزکردنی گیراوەتەبەر، لە بنەڕەتدا شتێکی ئاڵۆز نییە. ئەم چارەسەرە ماوەیەکی زۆرە پێشنیار کراوە، تەنها ئیرادەی سیاسی لەلایەن حکومەتەکانەوە نییە بۆ چارەسەرکردنی. وەک وتم دەردو ئازارەکانی خەڵکی فەڵەستین ئامرازێکە هەم بۆ بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی و هەم بۆحکومەتی ئیسرائیل بۆ پاراستنی پێگە و دەسەڵاتی خۆیان، هەر بۆیە نایانەوێت ئەم پرسە چارەسەر بکرێت. بەتایبەتی حکوومەتی توندڕەو و ڕاستڕەوی نەتانیاهۆ کە هەوڵی سەپاندنی یاسا ئایینییەکانی ئایینی جوولەکە دەدات بەسەر کۆمەڵگادا، سوود لە ململانێ لەگەڵ هێزە ئیسلامییەکانی وەک حەماس وەردەگرێت.

لەم دۆخەدا ئیرادەیەکی سیاسی بۆ چارەسەرکردنی کێشەکە بوونی نییە، بەڵام چارەسەرکردنی کێشەکە شتێکی ئاڵۆز نییە. هەمان ڕێگایە کە ماوەیەکی زۆرە وەک چارەسەری دوو دەوڵەت پێشنیار کراوە و ئەمڕۆ لەبیر کراوە. چارەسەری دوو دەوڵەت لەسەر بنەمای ئەوەی کە خەڵکی فەڵەستین وەک خەڵکی ئیسرائیل مافی ئەوەی هەیە کە بەهرەمەند بێت لە دەوڵەتی سەربەخۆی خۆیدا. پێویستە جیهان دان بە مافی هەبوونی خاک و دەوڵەتی فەڵەستینی سەربەخۆ و یەکسان لە پاڵ دەوڵەتی ئیسرائیلدا بناسێت. وشەی سەرەکی “مافی سەربەخۆ و یەکسان”ە و نەک

حکومەتەکان وەک حکومەتی خۆبەڕێوەبەر و لە ڕاستیدا لە ژێر چاودێری حکومەتی ئیسرائیل لەگەڵ هێزە ئیسلامییە هەوسارپچڕاوەکان. حکومەتێک کە خەڵکی فەلەستین بە ڕاستی بتوانێت لە هەلومەرجێکی ئازاد و دیموکراسیدا هەڵیبژێرێت و بتوانێت کۆمەڵگەیەکی تایبەت بە خۆیان هەبێت شانبەشانی دەوڵەتی ئیسرائیل وەک حکومەتێکی سەربەخۆی. خەڵکی ئیسرائیل، خەڵکی فەلەستین، خەڵکی جیهان نەک هەر کێشەیەکیان لەگەڵ ئەم ڕێگایە نییە، بەڵکو بە تاکە ڕێگای ئینسانی و ڕاستی دەزانن. هەمووان دەزانن کە مەحاڵە ملیۆنان کەس لە خاک و ماڵ و حاڵی خۆیان ئاوارە بکرێن و چاوەڕێی ئەوە بکەن کە شەڕ ڕوونادات و خەڵک تەسلیم دەبێت و ڕۆژانە زیاتر و زیاتر لە ژێر فشاردا بێت. ڕۆژانە شوێنی نیشتەجێبوونی جولەکەکان فراوانتر دەکەن، تەنانەت لە هەمان ئەو ناوچانەی کە بەخشیویانە بە فەلەستینییەکان. ڕوونە کە ئەمە دەبێتە باروتی تەقینەوەی چەندین شەڕ، وەک چۆن تا ئێستا بووە. بە چارەسەری ئەم کێشەیە دەبێت ماف بدرێت بە مافخوازان. پێویستە دان بە مافی ئینسانی خەڵکی فەلەستین و دەوڵەتی سەربەخۆی فەلەستیندا بنرێت.

به داخه وه ئه م چاره سه ره به هۆی دامه زراندنی حکوومه ته کانی وه ک نه ته نیاهۆ له ئیسرائیل و هێزه هەوسارپچڕاوەکانی وه ک حه ماس و حزبوالڵە زیاتر و زیاتر دەست پێڕانەگەیشتوو دەکەوێت بەرچاو. هەر بۆیە پخستنەلاوە و پەراوێزخستنی ئەم هێزانە پێشمەرجی یەکەمە بۆ چارەسەرکردنی ئەم کێشەیە. پێویستە خەڵکی جیهان لە پاڵ داوای کۆتایی هێنان بە دەستبەجێی شەڕ جەخت لەسەر ئەم چارەسەرە مرۆییە بە کێشەی لە مێژینەی فەلەستین بکەنەوە.

حەسەن ساڵحی: پێویستە هێزە پێشکەوتنخوازەکان و خەڵکی جیهان و بە تایبەتی خەڵکی ئێران لە وەڵامی ئەم شەڕە بەربەرییەدا چی بکەن؟

حەمید تەقوایی: بە گشتی ئەو جۆرە شەڕانە خۆشبەختانە لەلایەن هێزە پێشکەوتنخوازەکانی جیهانەوە ئیدانە دەکرێن و بزووتنەوەیەک لە دژی دروست دەبێت، دەنە سەر شەقام و ناڕەزایەتی دەردەبڕن. پێویستە لەم حاڵەتەدا دیاریکاوەشدا بێتە سەر شەقامەکان دژی هەردوو لایەنی شەڕەکە. بێ گومان خۆپیشاندان و ناڕەزایی جۆراوجۆر لە دەرەوەی وڵات بەڕێوە دەچێت. هەندێکیان لایەنگری ئیسرائیلن، هەندێکیان لایەنگری حەماسن، بەڵام هەڵوێستی ئینسانی هەڵوێستی سێیەمە. پێویستە دژی هەردوولا بێت. وە ڕاگەیەنێت کە ناتوانرێت لە ڕێگەی ئەم هێزانەوە پرسی فەلەستین چارەسەر بکرێت. ئەمانە لە بوونی ئەم ململانێیە دەخۆن. لەسەر ئەم بنەمایە دەسەڵاتی خۆیان، سامانی خۆیان

بەدەستهێناوە و دەیانەوێت بیهێننەوە. بۆ چارەسەرکردنی شەڕەکە، پێویستە خەڵکی فەلەستین و ئیسرائیل و خەڵکی هەموو جیهان یەکبگرن.لە دژی شەڕ و لەدژی هەڵگیرسێنەرانی شەڕ، بێنە سەر شەقامەکان ، بۆ کۆتایی هاتنی دەستبەجێی شەڕ و جەخت لەسەر چارەسەری ئینسانی پرسی فەلەستین بکەنەوە.

پێموایە لەم نێوەندەدا خەڵکی ئێران و شۆڕشی ژن ژیان ئازادی ڕۆڵێکی زۆر گرنگ دەگێڕن. وەک وتم کۆماری ئیسلامی قاچێکی گرنگی ئەم شەڕەیە. دەیەوێت سوودی لە وەربگرێت بۆ ئەوەی پێگەی خۆی لەم دۆخە ناجێگیر و مەترسیدارە ڕزگار بکات کە شۆڕش بۆی هێنا. بەدڵنیایی لە بەرامبەر ئەم هەوڵانەدا پێویستە، شۆڕشی ژن ژیان ئازادی زیاتر لە ڕابردوو جەخت لەسەر دروشم و داخوازییە ئینسانییەکانی خۆی بکاتەوە و ڕێگە نەدات حکومەت لە سایەی ئەم شەڕەدا بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی ئێستا پاشکشە پێبکات. لە دژی ئەم شەڕەدا، پێویستە شەڕ و هێرشێکی دیکە بە دروشمی کۆتایی هاتنی دەستبەجێی شەڕ و بمرێت خامنەیی شەڕخواز و بە تەحەدایەک بە کۆماری ئیسلامی وەک لایەنگری هێزە ڕەشە ئیسلامییەکانی وەک حەماس وحزبواللە.

ئێران تاکە وڵاتێکە کە شۆڕشێکی مەزنی لەدژی بڕبڕەی پشتی ئیسلامی سیاسی تێیدا بەڕێوەدەچێت، پێویستە سەرنجی خەڵکی جیهان بۆ شۆڕشی ئێران وەک بەرەیەکی گرنگ لە بەرەنگاربوونەوەی ئەم جۆرە شەڕانە ناوچەییە ڕابکێشرێت. ئەم شۆڕشە تا زیاتر بەرەوپێش بچێت و دواجاریش کە کۆماری ئیسلامی دەڕوخێنێت، خەڵکی جیهان و خەڵکی ناوچەکە بەتایبەتی لە شەڕی هێزە تیرۆریستە ئیسلامییەکان ڕزگار دەکات. بە شێوەیەکی واقیعی و بابەتیانە، شۆڕشی ئێران دەبێتە بەرەیەکی گرنگی خەبات دژی کۆماری ئیسلامی و بە وەستاندنی نەک هەر ئەم شەڕە بەڵکو بە دەبێتە هۆی کۆتایی پێهێنانی یەکجاری بە شەڕ و دوژمنایەتییەکانی نێوان فەلەستینییەکان و ئیسرائیلییەکان لە داهاتوودا.

١٢ی ئۆکتۆبەری ٢٠٢٣

تەنگەژەی گومانە بێ هیواکان..
شیعری شوان شەفیق

کەوتوومەتە گۆمێکی قووڵەوە
مانگ زەنگیانەیە بەدەستمەوە!
بەرچاوم لێڵ
تەنها ئاسمانم لێ دیارە،
پێ دەچێ لەم شوێنە پاپۆڕێک تێک شکابێ
دەبێ سەرنشینەکانی لە کوێ بن؟
وا کەس دیار نییە
دەست دەگێرم
داخۆ دەتوانم بگەم بە دەروازەی ڕزگاربوون!

پەیژەیەکی دارین بەجێ ماوە
پلیکانەکانی بەرگەی سەرکەوتنم ناگرێ
بێ کەڵك و ڕزیووە!
لەو لاشەوە
لە ژێر پێمدا دەفلیقێتەوە “هەقیقەت”
قوڕاو دەمووچاوی داپۆشیووم
ختووکەم دەدا هەستەکانم،
وردە وردە هێزم بەرەو لاوازی دەچێ چ ناسۆرێکە!

دەنگێک دەبیستم
لە دوورەوە دێ
دەنگێك ئاشنایە بە گوێکانم
دەمەوێت بێمە دەر و ناتوانم
دەمەوێت هەنگاو بنێم و ناتوانم
وەک ئەو مشکەم لێ هاتووە
کە سیکۆتینی بۆ خراوەتە سەر کارتۆنێکی ڕەق
دەبێ بە خواردنی چەند سەلک پەنیر سزا درابم؟
سەر بەرز دەکەمەوە
ئاسمان تەنراوە بە ئەستێرە
ئەستێرەی بەختم لە کوێیە؟

هاوینم لا پاییزە و
پاییزیشم لێ زیزە

ماسی حەزم ڕاو کراوە
لەم وەرزی قاتوو قڕیەدا
ژیان لە مرۆق تێکدراوە!

بێ ورە نیم،
دەبێت ڕۆژ هەڵبێتەوە
ئەو لیتەیەی تێی کەوتووم
چاوەڕێم وشک بێتەوە
گووژمیش دەخەم
گیانم دەجۆڵێنە
سەرم لە شێواوە
بیرکردنەوەش
لە خانەی سفردا تەزیووە!

دیدارێک لەگەڵ هونەرمەندی شێوەکار بەفرین ئیبراهیم

بەفرین ئیبراهیم: لە کوردستان گرنگی بە هونەرە جوانەکان وەک شێوەکاری و پەیکەرتاشی نادرێت
بەفرین ئیبراهیم :پرۆژە و ئاواتم ئەوەیە بتوانم هونەری کوردی بە جیهان بناسێنم
هەڤپەیڤین- کامەران حاجی ئەلیاس

خاتوونی هونەرمەند" بەرفرین ئیبراهیم" هەرلەسەرەتایی قۆناغەکانی ژیانی منداڵی حەزوو ئارەزووی بە هونەری نیگار کێشان هەبووە،هەروەها لە بواری نواندیش بەهرەیەکی باشی هەیە بەشداری چەندین کورتە فیلمیش کردووە، خاوەنی چەندین پیشانگای شێوەکارییە،کاریگەری هونەرمەندی جیهانی (ڤانگۆک)،لەسەر کارە هونەرییەکانی ڕەنگی داوەتەوە لە تابلۆکانیدا زیاتر بابەتی ئافرەت و ژینگە لە خۆ دەگرێت بەهۆی دەست رەنگینی لە هونەری شێوەکاری داواکاری زۆری لەسەر تابلۆکانی هەیە هاوڵاتیان لە رێگەی تۆڕەکۆمەڵاتییەکان داوای تابلۆکانی دەکەن بەمەبەستی ئاگادار بوون

لە چالاکییە هونەرییەکانی ئەم هەڤپەیڤینەمان لەگەڵی سازدا.

- ئەگەر بکرێت بۆ خوێنەرانمان باس لە ژیانی هونەری خۆتان بکەیت.
- من بەفرین ئیبراهیم بە"بەفرین چەلەبیانی " ناسراوم ،خەڵکی مەهابادی ڕۆژهەڵاتی کوردستانم و پێشتر لە ئێران 6 پێشانگای شێوەکاری و 2 پێشانگای کاریکاتێرم کردوەتەوە، بەڵام ئێمە چەندساڵێکە لە سلێمانی دەژیم و لە دوو گەلەری دایمەند و نەوا ئیشی هونەری دەکەم و هەروەها لە ڕێگای تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان داواکاری خەڵک وەرئەگرم و تابلۆی شێوەکاری بەیان دەکێشمەوە .
*بەکامە هونەرمەندی شێوەکاری کورد یاخود جیهانی سەرسامیت و کاریگەریان لەسەرت هەبووە؟

- زیاترین کەسێکی هونەرمەندی گەورە لەسەر من کاریگەری هەبووە ڤانگۆک بووە کە هەم بە کارەکانی و هەروەها ژیاننامە و شێوازی جیهانبینی کاریگەری لەسەر من داناوە و تەنانەت چەند بەرهەمێکم کێشاوەتەوە و هەروەها ئیلهامم لە تابلۆکانی وەرگرتووە بۆ کارەکانی خۆم.
- چۆن هەڵسوکەوت لەگەڵ ڕەنگەکان دەکەیت و بۆ جوانکردنی تابلۆکانت بەکار دەهێنیت؟
- من هەم بە ڕەنگی ڕۆنی و هەم بە ئەکریلیک ئیش دەکەم بەڵام زیاتر ڕەنگەسەرەکییەکانم هەیە و خۆم تێکەڵاویان دەکەم و ڕەنگی تازەیان لێ دروست ئەکەم لە هەمان کاتدا هیچکات ڕەنگە سەرەکییەکان بە تەنیا بەکار ناهێنم و هەوڵ دەدەم بە تەنەکی دڵخواز و تایبەتی خۆم بیانگۆڕم و بەکاریان بهێنم. من کاتێ تابلۆیەک دەکێشم خۆم لە نێو تابلۆیەکە دەبینمەوە لەگەڵیدا دەژیم هەست دەکەم لەو دونیایەدا دادەبڕێم.
- بابەتەکانی تابلۆیەکانت چین؟
-بابەتی تابلۆکانم هەمووشتێک لەخۆ دەگرێت بەهۆی ئەوەی کە من بەپێی داواکاری خەڵک کارئەکەم و ئەوانیش هەمووشتێکی جۆراوجۆر داوا دەکەن بەڵام وەک حەزی خۆم کە زیاتر بابەتی ژن و ژینگە لە کارەکانم هەڵدەبژێرم چونکە هەست ئەکەم زوڵمیان لێ کراوە.
- قوتابخانەکانی هونەری شێوەکاری زۆرن وەکو (واقعی ، سوریالی ،تەجریدی ..) تۆ زیاتر لەکام قوتابخانەی هونەری کار دەکەیت؟

- ئەوانەی کە داواکاری خەڵک بن زیاتر واقعی یان ڕیئالن و وێنەی کەسێکی تایبەت یان سروشت و گیاندارە بەڵام خۆم زیاتر کاری سورڕەئالم پێ جوانترە و هەروەها ئیمپەرسیۆنیزم و کارەکانی مامۆستا ڤەنگۆک سەرنجم ڕادەکێشن و کار لەو بوارانەش دەکەم.
*پێتان وایە بەهرەی خۆرسک ،بنەمایەکی سەرەکییە بۆ ئەوەی هونەرمەند داهێنان بکرێت؟

- پێموایە هەموو مرۆڤێک جۆرە بەهرەیەکی تێدایە و خۆرسکیش گرنگە بەڵام ئەوەی کە کەسێک پێشدەخات هەوڵدانی بەردەوام و بێ وچانە و چەندە کاتی زیاتر بۆ شتێک دابین بکەی ئەوەندە تێیدا شارەزا دەبیت بۆیە دەڵێم بەردەوامی و هەوڵدان.
- ئەو کێشەو گرفتانە چین ک□ دەبنە رێگر ل□ بەردەم کاروانی هونەریت ؟
- بەداخەوە بەربەستیش هەر هەیە بەتایبەت لە کوردستان گرنگی بە هونەرە جوانەکان وەک شێوەکاری و پەیکەرتاشی نادرێت و لە دانانی پێشانگایەکی نێودەوڵەتی کە ناتوانین بیکەین تا هەڕەشەی هەندێ کەسانی توندڕەو کە دەڵێن کارەکەت حەرامە تووشی زەحمەتی و ناخۆشی دەبین.
*پرۆژەی داهاتووتان هەیە؟

- من بەردەوام دەڵێم پرۆژە و ئاواتم ئەوەیە بتوانم هونەری کوردی بە جیهان بناسێنم و هیوادارم ڕۆژێک بتوانم لە زۆربەی و□لاتان پێشانگای هونەری کوردی بکەمەوە.

JUST
BE

حەز.. شیعری دڵکەش قادر

تۆ ئاوازێکی غەمگینی بەسەر دوا هەنسکمەوە
هەنسکی من
ئاوازێکە لە میلۆدی بەفربارینەوە بەربەتەوە
نێو دوا دێڕی شیعرێکی شەرمنەوە
شەرمنی تۆ
دوا نیگای دەنگی ژیانەوەی سلێمانیی و
ترۆپکی حەزێکی شێتانە
ئای یادی بەخێر
من و تۆ خوێنی هوەیدا
کەوتەتە سەر نینۆکی پەنجەتووتەمان.
حەوشەی پشتەوەمان
کۆڵانێکی غەمگینە و دەمانباتەوە سەر خوانێکی حەزێکی شێتانە
شێتانە وەک توانە لە ترۆپکی چێژ لە نیوەی شەودا.
سلێمانیی
دڵکەش قادر

سایکۆلۆژیای وێنەکانی منداڵان.. ڕێزا شوان

شێواز و رێبازی دەربڕین و گوزارشتکردن، لە هەست و سۆز و لە خەیاڵ و بیر و هۆش و لە پێداویستییەکان و لە کێشە دەروونییەکان و گەیاندنیان بە کەسانی تر، لە لای منداڵان جیاوازییان هەیە لەگەڵ گەورەکاندا. گەورەکان بە قسەکردنی راستەوخۆ یا بە نووسین دەریان دەبڕن و گوزارشتیان لێدەکەن و بە کەسانی تریان دەگەیەنن. بەڵام منداڵان بە زۆری لە رێی وێنەکێشانەوە گوزارشت لە ناخی خۆیان دەکەن و دەیانخەنە سەر پەڕەی کاغەز.
وێنەکانی منداڵان، زمانێکی جیهانییە کە هەموو منداڵانی جیهان بەشداریی تێدا دەکەن. بێگومان هەموو منداڵان لە هەموو

قۆناغەکانی تەمەنیاندا، لە ماڵەوە و لە باخچەی منداڵان و لە قوتابخانەی بنەڕەتیدا، ئارەزوویەکی زۆریان بە وێنەکێشان هەیە، زیاتر لە هەموو چالاکییەکانی تر حەزی لێدەکەن. پەروەردەی هونەری وانەیەکی گرنگە لە پرۆگرامی قوتابخانەی بنەڕەتیدا. منداڵ بەبێ هونەر منداڵێکی بێ دایک و بێ باوکە. وێنەکێشانی منداڵان، تەنیا چالاکییەکی ئەبستراکی (ناهەستی) ی بێ مەبەست نییە، بەڵکو گوزارشتە لە هەستەکانی ناخی دەروونیان، لە خەیاڵ و خەون و لە هیواکانی ئەمڕۆ و داهاتوویان، لەو شتانەی خۆشیان دەوێت یا خۆشیان ناوێت. لە خۆشی و ناخۆشییەکانیان، لە گرفت و لە کێشە دەروونییەکانیان. لە پێداویستییەکانیان،…هتد.
سەرەڕای ئەوەش چێژ و خۆشییەکی زۆر بە منداڵان دەبەخشن. لە کاتی وێنەکێشاندا چەند بەشێکی مێشکیان چالاکتر دەبێت و خەیاڵیان فراوانتر دەبێت.
(چارلی چاپلن) دەڵێت:"من میهرەبانی لە منداڵەکەوە فێربووم، کاتێک کە بینیم لە پەڕاوی وێنەکێشانەکەیدا، خۆری بە ڕەنگی ڕەش ڕەنگ کردبوو، تاکو باوکە کرێکارەکەی لە کارکردندا ئارەق نەکات".
(پاپلۆ پیکاسۆ) ش دەڵێت" کە منداڵ بووم، چوار ساڵم بەسەربرد، تاکو وەکو مایکل ئەنجیلۆ وێنە بکێشم. بەڵام هەموو تەمەنم لە ڕاهێناندا بەسەربرد، تا بتوانم وەکو منداڵێک وێنە بکێشم" دەشڵێت:"زۆر شت لە هونەری زارۆکانەوە فێربووم".
وێنەکانی منداڵان ئاوێنەی بێگەردی زادەی هۆش و خەیاڵ و دەروونی پاکی منداڵانن.
منداڵان خاوەنی هونەری وێنەکێشانی تایبەتی خۆیانن. دەستوور و ڕێباز و ستایلی خۆیان هەیە. پەیوەندیان بە بنەماکانی هونەری کۆن و نوێ و تازەوە نییە. منداڵان لە تابلۆکانیاندا، کۆن و نوێ و ڕێبازی هەموو قوتابخانە هونەرییەکانی وێنەکێشان بەرجەستەدەکەن. ئازادن کە چۆن خۆیان حەزبکەن و بیانەوێت ئاوها تابلۆکانیان دەکێشن و ڕەنگیان دەکەن. بۆیە نادروست و نابەجێیە، ئەگەر بە پێوەری ئاکادیمی، پێوانەی وێنەکانی منداڵان بکرێن.
وێنە گوزارشتێکی هێمایی هونەرییە، هەروەکو ڕستەی ئاخاوتن کردنە. دەکرێت وێنەکانی منداڵان، پەیامێکی ئاراستەکراوبێت بە دایکان و باوکان و مامۆستاکان و بە هەموو ئەوانەی لە دەوروبەریانن. دەشێت وێنەکانیان چەندین گلەیی و گازندەیان لەخۆگرتووبوون، یا گوزارشتبن لە خۆشی و خۆشەویستی و لە گەشبینی و هیواکانیان.

وێنەی منداڵان چییە؟ مەبەست لە وێنەی منداڵان، ئەو هەلکارییە ئازادەیە، کە منداڵان گوزارشتی لێدەکەن و دەیخەنە سەر کاغەز و دار و دیوار و بەرد و شەقام یا هەر ڕوویەکی تر، تەنانەت لەسەر جەستەی خۆشیان وێنە دەکێشن. منداڵان لەو کاتەوە دەست بە وێنەکێشان دەکەن، کە پەنجە ناسکەکانیان دەتوانن پێنووس و فرچە، یا تەباشیر بگرن. واتە لە تەمەنی (١٠) مانگانەوە کە هێشتا گەوگاڵ دەکەن و بە تەوای پێیان نەگرتووە تا باڵقبوون. کە بە شانازی و چاوگەشی و خەندەوە وێنەکانیان، پێشانی دایکان و باوکانیان دەدەن و چاوەڕێی کاردانەوە و وەڵامیان دەکەن. بەڵام ئایا هەموو دایکان و باوکان، ئەوە دەزانن کە چ واتا و مەبەستێک لە پشتی هەلکاری و ێنەکانی منداڵانەوە هەیە؟ ئەی دەزانن بە چی شێوازێک وەڵامیان بدەنەوە؟ ئایا دەتوانن لە ڕێی ئەو هەلکاری و وێنانەوە، بچنە ناو جیهانە بەرین و پاک و سەیر و سەمەرە و ئەفسوناوییەکەی منداڵان؟ وەڵامی ئەم پرسیارانە لە لای خودی دایکان و باوکانە.

ئەم قۆناغەی منداڵە زۆر گرنگە، پەیوەستە دایکان و باوکان پەیداویستییەکانی وێنەکێشان و ڕەنگردن، لە پێنووسی ڕەنگاوڕەنگ و بۆیەی ئاوی و فرچە و کاغەز بە منداڵەکانیان دابینبکەن و بیانخەنە بەردەستیان. با بە ئەوپەڕی ئازادی و بە ئارەزووی کامی دڵیان، هەلکاری و وێنەبکێشن. دەستخۆشی و ئافەرینیان بکەن.

(پاپلۆ پیکاسۆ) دەڵێت:"هەموو منداڵێک هونەرمەندە، کێشەکە لەوەدایە کە چۆن بە هونەرمەندی بمێنێتەوە".

منداڵان لە ڕێی وێنەکێشانەوە، گوزارشت لەو شتانە دەکەن کە هەستیان پێدەکەن، نەک ئەو شتانەی کە دەیانبینن. ئامانجی سەرەکیشیان هونەر و داهێنان نییە، بەڵکو ڕوونکردنەوە و گوزارشتکردنە لە هەستە دەروونییەکانیان.

(ویلهام فیولا) دەڵێت:"منداڵ ئەوەی دیزانێت وێنەی دەکێشێت نەک ئەوەی دەیبینێت".

(مایکل ئەنجیلۆ) ش دەڵێت:"مرۆڤ بە ئەقڵی وێنە دەکێشێت نەک بە دەستی".

(ڤینسنت ڤان کۆخ) یش دەڵێت:"خەون بە وێنەکێشانەوە دەبینم، دوایش وێنەی خەونەکەم دەکێشم".

(پیکاسۆ) ش هەمان را و بۆچوونی هەیە و دەڵێت:"من وێنەی ئەو شتە ناکێشم کە دەیبینم، بەڵکو وێنەی ئەو شتە دەکێشم کە بیری لێدەکەمەوە".

کەواتە ویلهام و ڤان کەخ و پیکاسۆ، شتە بینراوەکان وەلاوە دەنێن و شۆڕدەبنەوە بۆ دیوەکانی ناوەوەی ناخیان. کە بە راستی ئەوە کار و بەچوونی منداڵانە، کە بە تەواوی لاسایی سروشت ناکەنەوە، بەڵکو منداڵان ئەندازیارن و تەمارکاری ناخین. بۆیە (نیل جایمان) دەڵێت” گەورەکان ئەو ڕێگایانە دەگرنەبەر کە منداڵان دەزیویانەتەوە”.

بەگومان شەفافییەت و عەفەوییەت لە وێنەکانی منداڵاندا بەدی دەکرێن. بۆ نموونە:

منداڵان وێنەی رووبارێک دەکێشن، ماسییەکان لەناو ئاوەکەیدا دیارن. وێنەی دایکان و باوکانی خۆشەویستیان دەکێشن، کە باڵایان لە باڵای چیای هەڵگوردیش بەرزترن. وێنەی خۆر دەکێشن کە پێدەکەنێت. وێنەی کەسێک دەکێشن و بە بێیەی ڕەش دەموچاوی ڕەش دەکەن چونکە خۆشیان ناوێت. زۆر جار منداڵی کەراوە و دەخەمش، وێنەی خانوویەکی گەورە، لە ناوەڕاستی لاپەڕەکەدا دەکێشێت و بە هەموو ڕەنگە گەشەکان بۆیەی دەکات، ئەم خانووە، بۆ لای منداڵانەوە هێمای ئاسوودەیی و خۆشەویستییە بۆ خێزانەکانیان. منداڵانی گەشبین و متمانەبەخۆ، وێنەی خۆیان بە گەورەیی لە ناوەڕاستی لاپەڕەکەدا دەکێشن. بەڵام منداڵانی شەرمن و نەکراوە و بە کەمەبایەتی نەبوون، وێنەکانی خۆیان بە بچووکی دەکێشن. ئەگەر لە گۆشەیەکی لاپەڕەکەدا کێشای، بە واتا منداڵێکی گۆشەگیرە. ئەگەر وێنەی گوڵ و خۆری گەشیان کێشا، بە واتا گەشبین و هیواخوازن، ئەگەر… هتد. تا رادەیەکیش جیاوازی لە نێوان وێنەکانی کچان و کوڕاندا هەیە. کوڕان بە زۆری حەز لە کێشانی وێنەی ئۆتۆمبێل و فڕۆکە و تۆپ و سروشت دەکەن، کچانیش حەز لە وێنەکێشانی بووک و زاوا و هەڵپەڕکە و لە گوڵ و گوڵزار و پەپوولە و خانوو دەکەن. بەگومان باردوخی ئەو ژینگەیەی کە لێی دەژین، کاردانەوە و ڕەنگدانەوەیان لە وێنەکانیانی منداڵاندا هەیە.

سایکۆلۆژیای وێنەکانی منداڵان، یەکێکە لە لقەکانی زانیاری دەروونی، کە باس لە راستییە سایکۆلۆژییەکانی پەیوەندار بە سەرهەڵدان و پێشکەوتنی وێنەی منداڵان لە هەموو قۆناغەکانیدا دەکات و جیاوازییەکانی لە هەموو ڕوویەکەوە دەردەخات.

لێکۆڵینەوە لە سایکۆلۆژیای وێنەکانی منداڵان، گرنگییەکی زۆریان بۆ پەروەردەکاران و دەروونناسانی منداڵان و پزیشکانی دەروونناسی منداڵان و دایکان و باوکان و مامۆستاکان و شیکارانی وێنەکانی منداڵان هەیە. چونکە هەڵکاری و وێنەکانی

منداڵان کەرەستەیەکی گرنگن بۆ تێگەیشتن: لە دەروون، هەستەکان، پاڵنەرەکانی منداڵان و بۆچوونیان دەربارەی خۆیان و کەسانی تر، لە نەخۆشییە دەروونییەکانیان. گەلێک لە کێشە نەرێنیی و ئەرێنییەکانی منداڵانیش دەردەخات. نەرێنی وەک گرفتاربوونیان بە (سترێسی و دوودڵی) ئەرێنیش وەک (ئاسوودەیی و شادی). شیکردنەوەی وردی زانستیانەی وێنەکانی منداڵان، یارمەتیدەرە بۆ تێگەیشتن لە منداڵ و بۆ چارەسەرکردنی ئەو کێشانەی پێوەی دەناڵێنن. یارمەتیی پسپۆرانی دەروونناسی منداڵان دەدات، بۆ تێگەیشتن و شیکردنەوەی کەسایەتی و تایبەتمەندییەکانی منداڵێتی.
ئەو هێلکاری و هەڵەت و پەڵەتانەی کە منداڵانی بچووک دەیانکێشن، لە زانیاری دەروونناسیدا، هەمان و مەبەستێک یا زیاتر دەگەیەنن. نەک وەکو هەندێک کەس ئەو هێڵکاریانەی منداڵان، بەبێ مانا و بە پڕوپووچیان دادەنێن. پزیشکان و شیکارە دەروونییەکان، لە ڕێی شیکردنەوەی ئەو هێلکاریانەوە، کە بە بە زاراوەی زانیاری بە (گرافۆلۆژی) ناودەبرێت، واتا لێکدانەوە و شیکردنەوەی وێنەی کێشراو. لە زۆر ڕووەوە کێشەکان و ململانێ و نهێنییە دەروونییەکانی ناخی منداڵان شیدەکەنەوە. چونکە وێنەکانی منداڵان هۆکارێکە بۆ خامۆشکردن و بەتاڵکردنەوەی هەڵچوونە دەروونییەکانیان. ڕێگایەکیشە بۆ پەیوەندی و ناردنی پەیام بە گەورەکان. هەر لە ڕێی ئەم پەیامەشەوە شیکارانی وێنەکان و پزیشکانی دەروونناسی منداڵان، دەتوانن کێشە دەروونییەکانی منداڵانی موفتەلابوو، بخەنە ناو بازنەوە و چارەسەری گونجاویان بۆ بدۆزنەوە.
ئەگەر بە وردی و تەسەلی، لە هەموو ڕوویەکەوە، باس لە لێکدانەوە و شیکردنەوە و سوودەکانی وێنەکێشانی منداڵان و ڕۆڵ و ئەرکەکانی شیکارانی دەروونی و پزیشکان و مامۆستاکان و دایکان و باوکان بکەین و باس لەو ڕێگانەش بکەین کە منداڵان، بەپێی ئارەزوو و مەبەستەکانی خۆیان بەکاریان دەهێنن، باس لە شوێن و قەوارە و شێوەکانی وێنەکانیان و لە مانا و مەبەستەکانیان بکەین. باسێکی دوور و درێژە و چەندین لق و چڵی لێدەبێتەوە. بۆ نووسینی چەند پەڕەیەک کۆتاییان نایات. هیوادارم لە دەرفەتێکی کەدا، زیاتر تیشک بخەمە سەر ئەم بابەتە گرنگە.

ڕەزا شوان
نەرویج: ٢٠٢٣